

Romakinderen op weg naar school

Romakinderen op weg naar school

COLOFON

Romakinderen op weg naar school

Cette publication est également disponible en français sous le titre :
Les enfants roms sur le chemin de l'école

Een uitgave van de Koning Boudewijnstichting,
Brederodestraat 21 te 1000 Brussel

AUTEURS
VERTALING
COÖRDINATIE VOOR
DE KONING
BOUDEWIJNSTICHTING

Nathalie Cobbaut, Jan Demets

Michel Teller

Françoise Pissart, directeur
Jan Blondeel, projectverantwoordelijke
Brigitte Kessel, projectverantwoordelijke
Nathalie Troupée, assistente

GRAFISCH CONCEPT
VORMGEVING
PRINT ON DEMAND

PuPiL

Tilt Factory

Manufast-ABP vzw, een bedrijf voor aangepaste arbeid

Deze uitgave kan gratis worden gedownload van onze website
www.kbs-frb.be

Een afdruk van deze elektronische uitgave kan (gratis) besteld
worden : on line via www.kbs-frb.be, per e-mail naar
publi@kbs-frb.be of telefonisch bij het contactcentrum van de Koning
Boudewijnstichting, tel +32-70-233 728, fax +32-70-233 727

Wettelijk depot :

D/2893/2011/48

ISBN-13 :

978-90-5130-765-8

EAN :

9789051307658

BESTELNUMMER :

3037

november 2011

Met de steun van de Nationale Loterij

VOORWOORD

Met het project «Romakinderen op weg naar school», wilde de Koning Boudewijnstichting nagaan op welke manieren de scholing van deze kinderen het best gestimuleerd en ondersteund kan worden. Deze publicatie rondt een traject van verschillende jaren af. Vandaar dat ze verschillende delen omvat, waaronder een beschrijving van initiatieven op het terrein en de lessen die uit deze praktijk worden getrokken en nieuwe actiesporen aangeven.

Aanleiding voor het project waren de getuigenissen die werden verzameld via het Luisternetwerk van de Stichting, dat vormen van sociaal onrecht waar onze maatschappij geen of te weinig aandacht aan besteedt, opspoort en probeert te verhelpen. De onzekere bestaansvoorwaarden van de Romafamilies en -kinderen (bedelen, huisvesting, gezondheidsproblemen, werkloosheid, afwijzen van het onderwijs...) die naar voren kwamen uit de getuigenissen sluiten rechtstreeks aan bij wat ook in andere Europese landen wordt vastgesteld.

Aan de andere kant is iedereen, op alle niveaus, ervan overtuigd, dat het onderwijs een onontbeerlijke hefboom is om de situatie van de Roma te verbeteren. Scholing is het middel bij uitstek om de vicieuze cirkel van maatschappelijke uitsluiting te doorbreken.

Na een verkennend onderzoek en een eerste rapport met de resultaten die voortvloeiden uit een analyse van de situatie en vele contacten, lanceerde de Stichting de oproep «Romakinderen op weg naar school» om initiatieven te steunen die, in ons land, concreet bijdragen tot de scholing van deze kinderen.

De oproep wenste de aandacht te vestigen op bepaalde concrete aanpakken die de eerste publicatie al had aanbevolen en een aantal nieuwe terreinprojecten te valideren. Op die manier wilde de Stichting de projecten op het terrein die werken in erg moeilijke omstandigheden, aanmoedigen en tegelijk de beleidsverantwoordelijken ervan overtuigen dat bepaalde initiatieven erg efficiënt blijken en overheidsteun verdienen. Deze initiatieven geven in elke geval aan dat er voor deze complexe en delicate problematiek wel degelijk oplossingen bestaan.

De steun ging naar tien projecten die de scholing van Romakinderen op het lokale niveau stimuleren en die de banden tussen deze gemeenschap en de school versterken.

Vooral dit laatste is van cruciaal belang: er moet eerst een vertrouwensrelatie groeien tussen Romafamilies en de school om hun betrokkenheid en participatie bij het schoolleven te verhogen. Uit deze projecten bleek alvast dat het inschakelen van culturele bemiddelaars hierbij zeer behulpzaam is.

Op vraag van de Stichting kwamen de initiatiefnemers van deze projecten in 2010 tweemaal bijeen om samen lessen te trekken uit hun concrete aanpak en visies en vanuit deze praktijk actie- en werkpistes te distilleren.

Tijdens de eerste intervisie leerden de projecten elkaar kennen en zochten ze naar gemeenschappelijke bezorgdheden en actiepunten. Dit leverde vier actiesporen of assen op voor de formulering van gemeenschappelijke werkpistes. De tweede intervisie verfijnde deze actiesporen en vulde ze aan de met mogelijke werkvoorwaarden en aanbevelingen voor het beleid.

Deze voorstellen hebben hun belang net omdat ze geformuleerd worden door terreinmensen die dagelijks met de problematiek begaan zijn. Ze steunen op de ervaringen en inzichten uit lokale initiatieven binnen scholen, in samenwerking met de verschillende actoren op het terrein. Ze vormen dan ook de kern van dit rapport.

Sommige van deze voorstellen vragen niet noodzakelijk extra middelen of beleidsinterventie. Andere sporen vereisen echter wel structurele of beleidsaanpassingen op langere termijn.

Dit rapport bevat ook een samenvatting van het hele verloop van het project "De scholing van Romakinderen", zoals het door de Koning Boudewijnstichting werd uitgewerkt. In een tweede deel wordt elk project dat gesteund werd door de Stichting voorgesteld. Deze portretten zijn bewust gedetailleerd: ze brengen getuigenissen en visies van de initiatiefnemers en maken zo hun acties heel tastbaar en menselijk. Zo krijgt men een genuanceerd beeld over wat al dan niet goed werkt. Zo hoopt de Stichting dat iedereen die zich voor deze kinderen inzet, extra gemotiveerd wordt door deze verhalen.

Tenslotte, de toekomst van de Romakinderen steunt grotendeels op dit soort initiatieven, ze vormen het levende bewijs dat men niet te snel mag opgeven en dat dergelijke praktijken opgevolgd en ondersteund moeten worden. Het volstaat niet om vast te stellen dat er steeds meer Roma aanwezig zijn in onze grote steden, en enkele oppervlakkige maatregelen te nemen... De gezondheid van een samenleving kan ook worden afgemeten aan haar capaciteit om aan de meest kwetsbaren, aan hen die het meest gediscrimineerd worden, kansen te geven om hun streven naar een fatsoenlijk bestaan te realiseren.

De Stichting houdt eraan allen die hebben bijgedragen aan de realisatie van dit rapport te bedanken; in het bijzonder de mensen van de ondersteunde projecten, die op een zeer open en betrokken manier de intervisies hebben ingevuld en zo het materiaal leverden voor dit rapport.

Koning Boudewijnstichting
November 2011

INHOUDSTAFEL

SAMENVATTING	9
SYNTHESE	13
1. AANLEIDING EN CONTEXT	17
Roma in ons land	17
Scholing van Romakinderen	18
Een studie die het woord geeft aan de Roma	19
2. VAN PROJECTOPROEP TOT VOORSTELLEN OP HET TERREIN ...	21
A. Projectoproep «Romakinderen op weg naar school»	21
B. Twee intervisies met verijkende denkoefeningen	22
C. Vier pakketten voorstellen van terreinwerkers om de scholing van Romakinderen te verbeteren	23
As 1: Begeleiding en integratie van Romakinderen op school	24
As 2: De betrokkenheid en participatie van Romaouders op school	27
As 3: De sensibilisering en opleiding van leerkrachten inzake de culturele en sociale realiteit van Romakinderen	29
As 4: Tussen leerplicht en recht op onderwijs: opheffen van belemmeringen voor de voortzetting van de scholing	30
3. PORTRETTE VAN DE TIEN PROJECTEN	33
Basisschool 'De Luchtballon - De Schans'	33
FOYER VZW	34
Basisschool 't Klimrek	37
Kom-Pas (Integratiedienst van de Stad Gent)	40
De Unie van de Romagemeenschap	43
VLOS - Vluchtelingen Ondersteuning Sint-Niklaas	45
Service d'Actions sociales	48
Ecole de l'Alliance	51
Rode-Kruis van België, Gemeenschap Wallonië-Brussel	53
VZW L'Oranger (AMO)	55

SAMENVATTING

Internationale statistieken laten zien dat Romakinderen vrijwel niet aanwezig zijn in de kleuterklas, dat het percentage leerlingen dat de cyclus van het basisonderwijs volgt en afrondt bij de Roma lager ligt dan bij niet-Roma-migranten en dat dit percentage in het secundair en hoger onderwijs nog drastisch zakt. Op de verschillende beleidsniveaus, van Europees tot lokaal niveau, is men ervan overtuigd dat onderwijs inderdaad een essentiële hefboom is om de situatie van de Roma te verbeteren, zowel in hun land van herkomst als in het gastland waarnaar ze geïmmigreerd zijn. Scholing is het middel bij uitstek om de vicieuze cirkel van maatschappelijke uitsluiting te doorbreken. Echter, de concrete aanpak om Romakinderen blijvend naar de school te brengen en ze er te houden blijkt moeilijk, vraagt een grote inzet van veel actoren en blijft voor de nodige uitdagingen zorgen.

De Stichting ondersteunde tien projecten die op lokaal niveau de scholing van Romakinderen bevorderen en de banden tussen deze gemeenschap en de school willen versterken. De initiatiefnemers van deze projecten ontmoetten elkaar in 2010 om te leren van mekaars concrete aanpak en visie en vanuit deze praktijk actie- en werkpistes te distilleren. Deze voorstellen hebben hun belang net omdat ze geformuleerd worden door terreinmensen die dagelijks met de problematiek begaan zijn.

Sommige voorstellen vragen niet noodzakelijk aanzienlijke budgetten of bepaalde institutionele hervormingen. Ze steunen op lokale initiatieven binnen scholen, in samenwerking met de verschillende actoren op het terrein. Andere sporen vereisen echter wel structurele of beleidsaanpassingen op langere termijn.

Voorop staat het versterken van een **vertrouwensrelatie** tussen Romafamilies en de school om **hun betrokkenheid en participatie** bij het schoolleven te verhogen.

Nogal wat Romaouders zijn bang om hun kinderen naar school te sturen. In de landen van herkomst was de school heel vaak het toneel van pesterijen en beledigingen. Dat blijft overigens een realiteit in sommige Belgische scholen die Romakinderen opvangen. Het beeld over de Roma is niet altijd erg positief en andere etnische groepen kijken niet noodzakelijk uit naar de komst van deze nieuwe migranten. Daarnaast bestaat het gevaar dat ouders die hier illegaal verblijven door de politie worden gearresteerd, waardoor ze misschien voor lange tijd van hun schoolgaande kinderen worden gescheiden. Anderzijds voelen scholen sinds dikwijls machteloos en geïsoleerd bij het aanpakken van de sociale problemen van de Romabevolking, die de school dikwijls te boven gaan. Goede contacten

en samenwerking met sociale diensten en verenigingen zijn daarom essentieel.

Om ervoor te zorgen dat Romaouders de opvoeding van hun kinderen toevertrouwen aan een school, is het onontbeerlijk dat er een vertrouwensklimaat ontstaat tussen de school en de ouders. Dat vertrouwen kan makkelijker groeien via culturele en schoolbemiddelaars en «brugfiguren» afkomstig uit de Romagemeenschap, waarmee veel positieve ervaringen zijn. Sommige scholen benaderen Romafamilies proactief om hen te overtuigen van het belang van scholing van hun kinderen, om hun wantrouwen voor het instituut school weg te nemen en hen te doen inzien dat dit een goede strategie is voor hun integratie.

Om de betrokkenheid van Romaouders in de school te verhogen vormt de **taal** meestal een obstakel. Romaouders al of niet verplicht aanzetten om taallessen te volgen is wezenlijk om die taalbarrière te doorbreken. Daarnaast investeren scholen best in een onthaalbeleid, in informele contactmomenten, in laagdrempelige activiteiten die alle culturen op school betrekken en moeten ze in relatie treden met sociale diensten en andere lokale actoren die Romafamilies begeleiden.

Een tweede reeks aanbevelingen betreft het **versterken van de kennis en culturele competenties** van leerkrachten en schooldirecties. De ervaringen uit de tien projecten bevestigen dat leerkrachten en ander schoolpersoneel heel weinig weten over het dagelijkse leven en de cultuur van de Roma, over hun levensomstandigheden in een bestaansonzekere context. Meer algemeen hebben weinig leerkrachten een voldoende breed referentiekader, wanneer het gaat over leerlingen en ouders uit kansarme of allochtone milieus. De Romaproblematiek ent zich bovenop dit algemeen gemis aan kennis en interculturele competenties.

Reeds in de basisopleiding van leerkrachten (BA en MA) zou binnen de studieprogramma's veel meer aandacht moeten gaan naar deze problematiek (zowel kennis als training in culturele competenties). Maar ook in nascholingen en vorming van leerkrachten en directies zou er minimaal plaats moeten zijn voor sensibiliseringsacties ter zake en verder rond het aanbrengen van de nodige kennis en het aanleren van interculturele competenties. Een school die relaties aanknoopt met de sociale diensten en lokale actoren die werken met Romafamilies, ziet haar kennis en competenties toenemen. Deze externe organisaties kunnen ook materiaal en knowhow aanreiken die zeer nuttig kunnen zijn voor (de vorming van) het schoolpersoneel.

Een derde reeks werkpistes gaat over **de integratie van Romakinderen in de school**, zodanig dat ze er blijven, niet vroegtijdig afhaken of in een waternalstelsel terecht komen dat hen verbant naar onaangepaste studierichtingen, gettoscholen of het buitengewoon onderwijs.

Vooreerst is er het probleem van Romakinderen van 8, 10 of 12 jaar die voordien nooit naar school zijn geweest. Bestaande voorzieningen als 'brugklassen' bieden hier een oplossing maar beschikken soms over te weinig middelen. Binnen de school moet veel aandacht gaan naar de taalverwerving zodat hun integratie in de klas/school kan bevorderd worden. Men moet er bovendien vaak van uitgaan dat deze kinderen ook in hun eigen taal ongeletterd zijn. Naast brugklassen kunnen buitenschoolse structuren zoals huiswerkklassen zeer behulpzaam zijn.

Om de schooluitval van Romameisjes tussen basis- en secundair onderwijs tegen te gaan, moeten opnieuw de ouders via culturele bemiddelaars op organisaties op het terrein benaderd worden, om hen te overtuigen van het belang van scholing voor hun dochters. Behulpzame initiatieven zijn: praatgroepen met jonge meisjes, positieve rolmodellen door 'geslaagde' Romavrouwen.

Veel terreinmensen halen de spanningen aan tussen Romakinderen (en hun ouders) en andere allochtone groepen. De Romabevolking kent deze discriminatie vanuit de landen van herkomst en in onze scholen dreigen opnieuw vormen van intolerantie. Scholen moeten investeren op het wegwerken van vooroordelen,

het creëren van ontmoetingskansen samen met de betrokken gemeenschappen. Jongeren met verschillende etnische achtergrond kunnen een brugfunctie opnemen in positieve acties. Men kan tutoraatssystemen opzetten tussen leerlingen van verschillende etnische achtergrond. Men kan acties ondernemen die de klemtoon leggen op samenwerking en het laten samengaan van verschillende culturele competenties.

Ten slotte was er een terugkomende bezorgdheid om een aantal belemmeringen op te heffen die de scholing van Romakinderen bemoeilijkt. Het gaat o.a. om het uitklaren van het verblijfstatuut van Romafamilies en het voorzien in basisbehoeften (huisvesting, tewerkstelling, ...). Sommigen initiatieven verbinden het bieden van sociale steun aan het engagement van Romafamilies om hun kinderen naar school te sturen.

SYNTHÈSE

Les statistiques internationales révèlent que les enfants roms sont pour ainsi dire absents de l'école maternelle, que le pourcentage d'élèves roms qui suivent et achèvent le cycle fondamental est plus faible que pour les autres migrants et que ce chiffre diminue encore drastiquement dans l'enseignement secondaire et supérieur. On est aujourd'hui convaincu aux différents niveaux politiques, de l'échelon européen à l'échelon local, que l'enseignement est un levier essentiel pour améliorer la situation des Roms, tant dans leur pays d'origine que dans celui où ils ont émigré. La scolarisation est le moyen par excellence pour briser le cercle vicieux de l'exclusion sociale. Mais quelle approche concrète faut-il adopter pour attirer à l'école les enfants roms et les y maintenir de manière durable? C'est une question qui reste difficile, qui demande beaucoup d'engagement d'un grand nombre d'acteurs et qui soulève d'inévitables défis.

La Fondation a soutenu 10 projets qui favorisent au niveau local la scolarisation des enfants roms et qui visent à renforcer les liens entre l'école et cette communauté. Leurs initiateurs se sont rencontrés en 2010 pour tirer des enseignements de leurs approches respectives, confronter leurs visions et distiller de cette pratique des pistes d'action et de travail. Tout l'intérêt de ces propositions est précisément qu'elles ont été formulées par des acteurs de terrain qui sont quotidiennement aux prises avec cette problématique.

Certaines d'entre elles ne nécessitent pas forcément des budgets considérables ou des réformes institutionnelles. Elles s'appuient sur des initiatives locales au sein des écoles, en collaboration avec les différents acteurs de terrain. Mais d'autres pistes exigent des changements structurels ou des politiques de longue haleine.

La priorité est donnée au renforcement d'une **relation de confiance** entre les familles roms et l'école en vue d'une plus grande **implication et participation** de leur part dans la vie scolaire.

Bon nombre de parents roms ont peur d'envoyer leurs enfants à l'école. Dans les pays d'origine, l'école a très souvent été le théâtre de harcèlements et d'insultes. Cela reste d'ailleurs une réalité dans certaines écoles belges qui accueillent des enfants roms. L'image des Roms n'est pas toujours très positive et d'autres communautés ne se réjouissent pas nécessairement de voir arriver ces nouveaux migrants. À cela s'ajoute le danger que des parents en séjour illégal soient arrêtés par la police et risquent ainsi d'être séparés longtemps de leurs enfants scolarisés. D'un autre côté, les écoles se sentent souvent impuissantes, isolées et

dépassées face aux problèmes sociaux des Roms. Il est dès lors essentiel qu'elles entretiennent de bons contacts avec les services sociaux et les associations et que des collaborations se nouent.

Un climat de confiance entre l'école et les parents est indispensable pour que des parents roms confient l'éducation de leurs enfants à une école. Il est plus facile d'instaurer cette confiance en recourant à des médiateurs culturels et à des 'personnes relais' originaires de la communauté rom, ce qui a déjà donné lieu à beaucoup d'expériences positives. Certaines écoles adoptent une approche proactive vis-à-vis des familles romes pour les convaincre de l'importance de la scolarisation de leurs enfants, dissiper leur méfiance vis-à-vis de l'institution scolaire et leur expliquer que c'est une bonne stratégie d'intégration.

La **langue** fait généralement obstacle à une bonne implication des parents roms dans l'école. Il est souhaitable de les amener, obligatoirement ou non, à suivre des cours de langue afin de pouvoir surmonter cet écueil linguistique. Par ailleurs, les écoles ont intérêt à investir dans une politique d'accueil, des moments de contact informels et des activités aisément accessibles qui impliquent toutes les cultures présentes à l'école. Elles doivent aussi entrer en relation avec des services sociaux et d'autres acteurs locaux qui accompagnent les familles romes.

Une deuxième série de recommandations concerne le **renforcement des connaissances et des compétences culturelles** des enseignants et des directions d'école. L'expérience des dix projets confirme que les enseignants et le personnel de l'école sont très mal informés de la culture des Roms et de leurs conditions de vie quotidienne dans un contexte de précarité. De manière plus générale, peu d'enseignants disposent d'un cadre de référence quand ils ont affaire à des élèves et des parents issus de milieux défavorisés ou d'une autre origine. La problématique des Roms se greffe sur ce manque général de connaissances et de compétences interculturelles.

Il faudrait que, dès la formation de base des enseignants (bachelier et master), les programmes accordent beaucoup plus d'attention à cette problématique. Mais la formation continuée des enseignants et des directions d'école devrait également laisser un minimum de place à des actions de sensibilisation, apporter les connaissances indispensables et permettre un apprentissage des compétences interculturelles. Une école qui noue des relations avec des services sociaux et des acteurs locaux travaillant avec des familles romes voit ses connaissances et ses compétences augmenter. Ces partenaires externes peuvent également fournir du matériel et un savoir-faire qui peuvent être très utiles pour la formation du personnel enseignant.

Une troisième série de pistes a trait à **l'intégration des enfants roms à l'école**, de manière à ce qu'ils restent scolarisés ou ne se retrouvent pas pris dans un système en cascade qui les relègue dans des filières inadaptées, des écoles ghettos ou l'enseignement spécialisé.

Il y a tout d'abord le problème des enfants roms de 8, 10 ou 12 ans qui n'ont jamais été scolarisés auparavant. Certains dispositifs tels que les classes passerelles peuvent apporter une solution, mais disposent parfois de moyens insuffisants. Au sein de l'école, il faut accorder une grande attention à la maîtrise de la langue afin de favoriser l'intégration de ces enfants dans la classe. De plus, on doit tenir compte du fait que ces enfants sont souvent aussi illettrés dans leur propre langue. À côté des classes passerelles, des structures extrascolaires telles que les écoles de devoirs peuvent également s'avérer très précieuses.

Pour éviter que des jeunes filles romes quittent l'école entre l'enseignement fondamental et secondaire, il convient une nouvelle fois de passer par des médiateurs culturels issus d'organisations de terrain pour approcher les parents et les convaincre de l'importance de scolariser les filles. Il y a des initiatives qui contribuent à cela : des groupes de parole avec des jeunes filles, des femmes romes qui ont 'réussi' et qui peuvent jouer un rôle de modèle positif.

Enfin, beaucoup d'acteurs de terrain font état de tensions entre les enfants roms (et leurs parents) et d'autres communautés d'origine étrangère. C'est une discrimination que la communauté rom subit déjà dans les pays d'origine et qui risque de se manifester dans nos écoles par de nouvelles formes d'intolérance. Les écoles doivent s'investir pour éliminer les préjugés et créer des occasions de rencontre avec les communautés concernées. Des jeunes d'origines diverses peuvent assumer une fonction de pont dans des actions positives. Un système de tutorat peut être mis sur pied entre des élèves de diverse origine, on peut entreprendre des actions qui privilégient la collaboration et la mise en commun de différentes compétences culturelles...

Enfin, une préoccupation récurrente a été de réduire un certain nombre d'autres obstacles qui entravent la scolarisation des enfants roms. Il s'agit entre autres de clarifier le statut de séjour des familles roms et de répondre à leurs besoins de base (logement, emploi...). Certaines initiatives conditionnent aussi l'octroi d'une aide sociale à l'engagement des familles roms d'envoyer leurs enfants à l'école.

1. AANLEIDING EN CONTEXT

Roma in ons land

Naar schatting verblijven er 30.000 Roma in België, waarvan 7.000 in de hoofdstad¹. Sommige Roma wonen al decennia in België, anderen zijn hier slechts enkele jaren geleden aangekomen, vooral na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie en het einde van het Oostblok.

De Roma, die uit het noorden van India afkomstig zouden zijn, kennen een bewogen geschiedenis. In de 5de en de 13de eeuw zijn deze bevolkingsgroepen vermoedelijk naar Europa gekomen. Er zijn sporen van de aanwezigheid van Roma-zigeunergroepen in 1150 in Konstantinopel, in de 14de eeuw in Servië en in Kroatië, in de 15de eeuw in Transsylvanië. Volgens Alain Reyniers, antropoloog en professor aan de UCL die onder meer deze bevolkingsgroep onderzocht, dateren de eerste sporen van Roma bij ons uit de 15de eeuw (1414), met name in Vlaanderen en in Henegouwen. Een tweede migratiegolf situeert zich rond 1870. Na de Tweede Wereldoorlog kwamen heel wat Roma naar West-Europa in het kader van arbeidsmigratie of gemengde huwelijken. Een volgende grote migratiegolf vatte aan na het uiteenvallen van de communistische regimes vanaf 1989. Sedert 1990 komen de meeste Roma uit Roemenië, Bulgarije, ex-Joegoslavië, Tsjechië, ...

Vooraf de hoop op een betere toekomst drijft deze bevolkingsgroepen naar België. Ze vluchten voor pesterijen, vervolging en allerlei vormen van discriminatie die hun geschiedenis bepaalden en blijven bepalen.

In Europa gaat men ervan uit dat de Roma vandaag de grootste transnationale minderheid vormen (tussen 10 en 12 miljoen mensen)², maar het is moeilijk om hun aanwezigheid exact in kaart te brengen. De gemeenschap omvat immers heel wat realiteiten, benamingen en verschillende talen. Gitano, Zigeuners, Romnichal, Manoesjen, Roma: het gaat om diverse gemeenschappen en volksgroepen die niet onder één noemer te vatten zijn, elk met eigen gewoonten, tradities, culturele en geschiedkundige achtergronden, die soms weinig met elkaar gemeen hebben.

De vele groepen kunnen alvast worden onderscheiden op basis van verblijfplaats: sommige groepen zijn rondtrekkende nomaden, anderen kiezen voor een vaste woonplaats. De woonwagenbewoners die

¹ *De Roma van Brussel, Regionaal Integratiecentrum Foyer, 2004*

² *Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's, op. cit., p. 2*

vandaag nog rondtrekken, vormen slechts een kleine minderheid en leven in een wereld die sterk verschilt van de groepen met een vaste woonplaats (of die ernaar op zoek zijn). De Roma die uit Oost-Europa naar België komen en de grootste aanwezige groep vormen, behoren vandaag tot deze laatste categorie.

Het dagelijkse leven binnen eenzelfde Romagemeenschap kan sterk verschillen. Sommigen zijn hier legaal gevestigd, werden geregulariseerd, bezitten een vergunning om op het grondgebied te verblijven, hebben een woning, werken of genieten van een sociale uitkering. Na de toetreding van hun land van herkomst in de Europese Unie kozen velen onder hen voor het zelfstandigenstatuut.

Naast deze geïntegreerde of zich integrerende Roma zijn er ook families zonder enig statuut, die hier dus illegaal zijn. Ze logeren in krotten of kraakpanden, komen aan de kost als bedelaar, via allerlei vormen van zwart werk of via bedrieglijke praktijken. Hun bestaansonzekere situatie en de ervaren of gevreesde discriminatie staan vaak een goede integratie in de weg. Ze staan wantrouwig tegenover instellingen en de «gadje» (de niet-Roma).

Om de situatie en de reacties van deze bevolkingsgroepen beter te begrijpen, is het belangrijk te wijzen op de rol van de familie bij de Roma. De familie vormt de sociale en economische basiseenheid van de Romagemeenschap en is een essentiële schakel in een uitgebreid relatienetwerk, waarbinnen buitengewoon sterke affectieve en sociale banden ontstaan. Binnen dit netwerk van familie en verwanten wordt de Romacultuur, met een rijke traditie inzake muziek, liederen, dansen en verhalen, hoofdzakelijk mondeling overgedragen. Het spirituele (katholicisme, pinksterbeweging, islam) is sterk aanwezig binnen deze gemeenschap.

Op economisch vlak hangen de middelen van de Roma grotendeels af van de mogelijkheden van hun omgeving. Vroeger beoefenden ze vooral ambachtelijke beroepen zoals ketels lappen, manden en zittingen voor stoelen vlechten. Vandaag gaat die handvaardigheid stilaan verloren en doen ze vooral klusjes (inkoop en verkoop van tweedehandsgoederen, ophalen van materialen, handel in curiosa). Sommige Roma beschouwen bedelen als een inkomensbron voor de familie, maar vaak vormt dit het begin van andere vormen van economische inschakeling.

Scholing van Romakinderen

De situatie van Romakinderen werd in 2006 aangekaart in het kader van het luisternetwerk van de Koning Boudewijnstichting dat nieuwe vormen van sociaal onrecht in onze samenleving signaleert. Getuigenissen over bedelarij in de Romagemeenschap, in het bijzijn van minderjarige kinderen, benadrukten de bestaansonzekerheid van de families, hun inschakelingsproblemen, bedelarij als noodzaak om te overleven, en ook het gebrek aan scholing van hun kinderen.

De Stichting nam verschillende initiatieven om de piste van de scholing van Romakinderen verder te verkennen en uit te diepen. Voortbouwend op enkele Europese contacten wilde ze een beter inzicht krijgen in de obstakels inzake scholing van Romakinderen. In onderzoek en teksten ter zake is er onder meer sprake van de volgende obstakels: een onregelmatige verblijfssituatie en de bestaansonzekerheid die daaruit voortvloeit, problemen inzake elementaire voorzieningen, huisvesting, zorgtoegang, maar ook de beperkte scholing van de ouders, het racisme vanwege andere leerlingen en hun ouders

(sommigen zelf migranten), de angst en het wantrouwen tegenover instellingen, het niet-kennen van de taal en het ontbreken van communicatie met de 'gadjé'.

Een studie die het woord geeft aan de Roma

In 2008 lanceerde de Stichting een studie over dit thema. Diepte-interviews, afgenomen bij recent geïmmigreerde Romaouders, wilden inzichtelijk maken welk belang deze families hechten aan onderwijs, wat hun persoonlijke motivatie en/of weerstand is, de concrete obstakels en hun voorstellen tot oplossingen om hun persoonlijke situatie te verbeteren. De studie werd opgestart door Ann Clé, sociologe aan de KUB en auteur van een studie over bedelarij in Brussel, waar een deel van de Roma bij betrokken is. De studie werd voortgezet door Iulia Hasdeu, doctor in de Antropologie aan de Universiteit van Genève³.

Volgens Iulia Hasdeu schuilt er achter de vrij bekende obstakels en weerstanden een meer verborgen vrees van ouders tegenover de school. Zo zijn ze bang om in contact te komen met andere gemeenschappen die zich gewelddadig zouden kunnen opstellen tegenover hun kinderen of hen zouden kunnen uitsluiten. Ze vrezen ook voor de seksuele integriteit van jonge meisjes die hun maagdelijkheid, essentieel voor een huwelijk, in hun puberteit zouden kunnen verliezen. Ze zeggen ook dat ze twijfels hebben over sommige morele waarden die de school meegeeft (in het bijzonder via seksuele educatie).

Belangrijker is dat de school in hun land van herkomst gekenmerkt werd door een aaneenschakeling van pesterijen. Leerlingen moesten hun Roma-afkomst verbergen om niet gestigmatiseerd te worden. De school wordt dus geassocieerd met negatieve emoties en spanningen, en ook met een gevoel van afwijzing. In dezelfde lijn kan het wantrouwen van de Roma voor 'gadjé'-autoriteiten zoals de politie, zowel in hun land van herkomst als in hun gastland, ook hun relatie met andere instellingen zoals scholen bepalen. Men blijft de school associëren met gevaar, ook al ziet men de voordelen van scholing (een betere opleiding, een betere toekomst) rationeel in.

De onderzoekster ziet ook andere elementen die de scholing van Romakinderen belemmeren: het statuut van de vrouw en de plaats van het huwelijk in de Romacultuur. De enquête belicht namelijk ook de rol van het koppel en de familie. Het gaat om een patriarchaal systeem waarbij vrouwen in hun eigen huis niets te zeggen hebben. Daardoor is de stelling dat de vrouw binnen de familie een hefboom voor onderwijs en socialisering zou kunnen zijn, meteen weerlegd. Het statuut van de schoondochter bepaalt dat de vrouw binnen haar schoonfamilie verplicht is om te zwijgen en gehoorzaam te zijn, hoewel ze - paradoxaal genoeg - tegelijk wordt beschouwd als de centrale figuur en het verbindingselement van de groep. Die situatie is niet bevorderlijk voor een intensievere scholing van jonge vrouwen. Iulia Hasdeu beklemtoont eveneens de plaats van het huwelijk in de Romacultuur: binnen de gemeenschap heeft een investering in een goed huwelijk als sociale strategie evenveel waarde als de druk die de Belgen op hun kinderen leggen om goed te studeren. In de waardenhiërarchie staat het huwelijk duidelijk bovenaan en is de school van ondergeschikt belang.

³ Het onderzoek heeft als titel «Scholing van Romakinderen in België. Ouders aan het woord» en kan men downloaden via de site van de Koning Boudewijnstichting: www.kbs-frb.be

Al deze aandachtspunten moeten in aanmerking worden genomen als men de scholing van Romakinderen wil verbeteren. De ouders zijn er wel degelijk van overtuigd dat de scholing van hun kinderen op termijn positieve effecten kan hebben op hun integratie en dat ze daardoor toegang kunnen krijgen tot een betaalde job en de vooruitgang. Maar er zijn goede strategieën nodig om deze beginnende bewustwording te versterken. Men mag de herinnering aan het geweld van 'gadjé'-instellingen tegenover Roma niet onderschatten. Daarom moeten scholen een extra inspanning leveren om de ouders te laten voelen dat zij en hun kinderen welkom zijn.

De enquête toont eveneens aan dat er niet alleen materiële steun nodig is om Romakinderen in staat te stellen naar school te gaan. De school moet ook een plek zijn met een positieve uitstraling, aangezien de ouders erg gevoelig zijn voor de aandacht die het onderwijspersoneel aan hun kinderen geeft. Daarnaast heeft de lagere scholing van meisjes te maken met genderongelijkheid: de school en de begeleidende voorzieningen kunnen dat proberen te milderen door beide ouders uit te nodigen op ontmoetings- of vormingsmomenten. Het integratieproces binnen de school vereist immers een dialoog en medewerking en moet gepaard gaan met respect en erkenning als burger.

In maart 2009 werden al deze bevindingen voorgelegd aan een ruim bijgewoond colloquium, dat resulteerde in enkele aanbevelingen en vijf actiesporen:

1. De kwestie van de scholing van Romakinderen moet in het teken van de verbinding staan, om vertrouwen op te bouwen en om de families en de school dichter bij elkaar te brengen.
2. De school moet een positieve uitstraling hebben, die het gevoel van gevaar en discriminatie bij de Roma kan wegnemen.
3. Het is belangrijk om binnen de school te voorzien in opvangplekken en transitimomenten voor families, via de geleidelijke opbouw van contacten en van een dialoog. In dit verband is de rol van culturele bemiddelaars van kapitaal belang.
4. Ouders moeten als partners worden betrokken bij de scholing. Ook de vaders moeten in het proces geïntegreerd worden want zij nemen de belangrijke beslissingen en dus moet hun rol in de scholing gewaardeerd worden.
5. Tot slot vormt de scholing en opleiding van volwassenen een bijkomende succesfactor voor een scholingsproject, en breder, voor de integratie van de Roma in onze samenleving.

In opvolging hiervan lanceerde de Stichting een oproep om initiatieven te steunen die werk maken van de scholing van Romakinderen .

2. VAN PROJECTOPROEP TOT VOORSTELLEN OP HET TERREIN

A. Projectoproep «Romakinderen op weg naar school»

Aansluitend bij het onderzoeksrapport «Scholing van Romakinderen in België. Ouders aan het woord» en in de lijn van de aanbevelingen geformuleerd op het seminarie in maart 2009, lanceerde de Koning Boudewijnstichting de projectoproep «*Romakinderen op weg naar school*»⁴ in mei van hetzelfde jaar.

Bedoeling was om steun te verlenen aan initiatieven die de scholing van Romakinderen bevorderen en om de banden tussen deze gemeenschap en de school te versterken. De nadruk lag in het bijzonder op projecten die de band met en de betrokkenheid van de ouders versterkten. Daaruit bleek de nood aan het voorzien van opvangplekken en -momenten en het inschakelen van culturele bemiddelaars.

Eind 2009 kregen tien projecten in het kader van de oproep een financiële steun. Ze werden ook gevraagd mee te werken aan twee intervisiesessies in 2010. De projecten situeerden zich in de provincies Antwerpen, Oost-Vlaanderen, Henegouwen, Luik, Limburg en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

- In Antwerpen werd de **vzw Unie van de Roma Gemeenschap** geselecteerd voor het organiseren van een dienst speciaal met én voor Romaouders ontworpen om inlichtingen over het onderwijs te verstrekken.
- In Gent stelde de **vrije basisschool 't Klimrek** (vzw Katholieke scholen regio Gent-West) voor om Romaouders meer te betrekken bij de scholing van hun kinderen, om hen beter te informeren en hen te leren hoe ze hun kinderen kunnen opvolgen.
- Nog in Gent diende **vzw KomPas Gent, het onthaalbureau Inburgering**, een project in dat vrijwilligers die Romafamilies begeleiden, wil helpen om schooluitval te voorkomen.
- In Sint-Niklaas wilde **vzw Vlos** (Vluchtelingen Ondersteuning Sint-Niklaas) aan de schoolpoort werken rond de begeleiding van Romakinderen en hun ouders om de afstand tussen de twee werelden te verkleinen en om ze te begeleiden bij problemen.

---

⁴ Meer info op: www.kbs-frb.be

- In Monceau-sur-Sambre heeft de **Ecole de l'Alliance** (basis- en secundair onderwijs – evangelische protestantse school) een project uitgewerkt om Frans te geven aan Romafamilies. Dat moet hun integratie in de samenleving en die van hun kinderen op school bevorderen.
- In Luik ontving **vzw Services d'Actions Sociales** (open jeugdinstelling) steun voor het organiseren van een huistaakschool. Dat moet een band scheppen tussen de scholen en de Romafamilies.
- In Heusden-Zolder wilde de basisschool **De Luchtballon** creatieve activiteiten organiseren om de taalontwikkeling van leerlingen en kinderen uit de buurt te stimuleren.
- In Sint-Jans-Molenbeek mikte het project van de **vzw L'Oranger** (open jeugdinstelling) op de uitbreiding van de studieruimte tot het onthaal en de begeleiding van Romakinderen.
- Een ander initiatief in Brussel komt van het **Regionaal Integratiecentrum Foyer**, dat een pedagogische koffer wilde maken voor scholen om komaf te maken met vooroordelen over Roma.
- Tot slot, eveneens in het Brussels Gewest (Ukkel) ontwikkelde **het Rode-Kruis van België – Franse Gemeenschap** een project om in de centra voor asielzoekers van het Rode Kruis een specifieke cel op te richten om Romafamilies te begeleiden bij de scholing van hun kinderen.

Deze tien projecten werden uitgewerkt en uitgevoerd in 2010 (zie hoofdstuk 3 voor een uitgebreide voorstelling van elk project).

B. Twee intervisies met verrijkende denkoefeningen

De tien initiatiefnemers van de projecten werden gevraagd mee te werken aan twee intervisiemomenten om te leren uit elkaars praktijk en om op basis hiervan werkpistes en toekomstperspectieven te schetsen.

De intervisievergaderingen vonden plaats in mei en in december 2010.

Tijdens de eerste intervisie stelden de verschillende projecten zich aan elkaar voor. Er was ook de kans om dieper in te gaan op een reeks vragen over de scholing van Romakinderen. Deze eerste bijeenkomst leverde vier actiesporen of assen op voor de formulering van gemeenschappelijke werkpistes, met specifieke klemtonen in de aanpak in elke Gemeenschap (Vlaamse en Franse).

De tweede intervisievergadering probeerde de opmerkingen en de standpunten over de mogelijke toegangsvoorwaarden voor de scholing te verfijnen. In subgroepen bespraken de deelnemers de vier werkassen en somden ze de succesfactoren en de obstakels op die in de projecten opdoken. De deelnemers diepten de doelstellingen aangehaald tijdens de eerste intervisie verder uit en formuleerden ook nieuwe doelstellingen.

Het proces leverde dus gemeenschappelijke werkassen en actieplannen, gebaseerd op de dagelijkse praktijk om Romakinderen beter te begeleiden bij hun scholing.

Dat is ook het belang en de sterkte van deze voorstellen: ze spruiten voort uit de praktijk en de visies van terreinmensen die dagelijks met de problematiek doende zijn.

De vier werkassen waarrond gewerkt werd tijdens de intervisie, zijn:

- **As 1 : Begeleiding en integratie van Romakinderen**
- **As 2 : Betrokkenheid en participatie van de Romaouders in de scholen**
- **As 3 : Sensibilisering en opleiding van leerkrachten inzake de sociale en culturele realiteit van Romakinderen**
- **As 4 : Leerplicht en recht op onderwijs: opheffen van belemmeringen voor de voortzetting van de scholing**

C. Vier pakketten voorstellen van terreinwerkers om de scholing van Romakinderen te verbeteren

De trekkers van de geselecteerde projecten werkten dus voorstellen uit om de scholing van Romakinderen structureel te verbeteren. Ze vertrokken vanuit hun eigen terreinervaringen en dachten na over voorwaarden die kunnen bijdragen tot een betere integratie van deze kwetsbare doelgroep op school. Het voorbereidend werk van de Stichting was daarbij behulpzaam.

Sommige voorstellen vragen niet noodzakelijk aanzienlijke budgetten of bepaalde institutionele hervormingen. Ze steunen op lokale initiatieven binnen scholen, in samenwerking met de verschillende actoren op het terrein. Andere sporen vereisen echter wel structurele of beleidsaanpassingen op langere termijn.

De meeste voorstellen zijn ook van belang voor andere kansarme doelgroepen. Toch spitsen de voorstellen zich toe op de bijzondere situatie van Romakinderen en hun families. Voor deze moeilijke doelgroepen zijn er noodzakelijke, bijkomende maatregelen nodig. De werkpistes ontwikkeld door de terreinmensen kunnen hierbij zeer behulpzaam zijn..

De voorstellen worden hieronder per werkass weergegeven. Per as worden er doelstellingen geformuleerd, die verder uitgewerkt worden in concrete werkpistes of sporen. Elke as wordt ingeleid met een korte analyse van de problematiek.

As 1: Begeleiding en integratie van Romakinderen op school

Romakinderen gaan te weinig naar school. Dit heeft met name te maken met het wantrouwen van de Romagemeenschap tegenover instellingen in het algemeen en scholen in het bijzonder. Meerdere kinderen van 8, 10, 12 jaar zijn zelfs nooit naar school geweest. Dat zorgt voor problemen op het moment dat ze in het schoolsysteem stappen. Het gevolg is dat ze verbannen worden naar nutteloze studierichtingen en gettoscholen. Men stuurt sommige kinderen naar degradatieklassen, het buitengewoon onderwijs of bepaalde scholen die hen aanvaarden. Aldus ontstaat er een concentratie van Romakinderen in deze instellingen en wordt er een getto gevormd.

Een andere moeilijkheid: zodra jonge meisjes in hun puberteit komen, mogen ze niet meer naar school en kunnen ze hun studies niet meer voortzetten. Die schooluitval gebeurt doorgaans tussen het basis- en het secundair onderwijs. De redenen: de opvang van de jongste kinderen, het bewaken van een vaak gekraakte woning, de noodzaak om geld binnen te brengen (onder andere via de prostitutie of de bedelarij), maar ook omdat de ouders bang zijn dat hun pubermeisjes hun maagdelijkheid vóór het huwelijk zouden verliezen.

De relaties tussen andere etnische groepen en de Romabevolking zijn niet altijd vanzelfsprekend en ook op school komt dat tot uiting: soms wordt de Romabevolking uitgesloten door bepaalde groepen allochtonen die hier al langer wonen. De verenigingen op het terrein melden ook dat de Romakinderen zich groeperen en een aparte groep vormen op plekken waar ze met velen zijn.

De begeleiding en de integratie van Romakinderen op school moet dus verbeterd worden door vertrouwen op te bouwen.

Doelstelling 1: Vermijden dat Romakinderen worden verbannen naar het buitengewoon onderwijs, gettoscholen en -klassen

Spoor 1.1.

Bestaande voorzieningen zoals **aangepaste of brugklassen** (zowel in de Vlaamse als in de Franse Gemeenschap hebben gelijkaardige voorzieningen, zij het verschillend georganiseerd) worden voorgesteld als doeltreffende oplossingen, maar ze hebben bijkomende middelen nodig om in te spelen op de bestaande noden.

Deze klassen mogen echter op hun beurt niet uitgroeien tot geïsoleerde plekken. Er moeten dus instrumenten worden bedacht die bijdragen tot de integratie van de Romakinderen in de groepen/klassen, en die er tegelijk voor zorgen dat ze de basiskennis kunnen inhalen.

Spoor 1.2.

Binnen de school moet de klemtoon worden gelegd op **het snel verwerven van de grondbeginselen van het Nederlands en het Frans** zodat de Romakinderen zich sneller en doeltreffender kunnen integreren in de basisgroep/klas.

Die lessen worden bij voorkeur gegeven door leerkrachten die opgeleid zijn om anderstaligen te onderwijzen. Romakinderen kunnen aldus vlotter de taal verwerven. Men moet er ook vaak van uitgaan dat de Roma ook in hun eigen taal niet kunnen lezen of schrijven.

Spoor 1.3.

Het kan interessant zijn om in de klassen een ***peter- en meterschapssysteem*** in te voeren tussen kinderen die meer mogelijkheden hebben en zij die moeilijk kunnen volgen.

Een dergelijk instrument wordt overigens al gebruikt in het kader van schoolherstel (Franstalig onderwijs). Het versterkt de banden tussen de leerlingen en het draagt bij tot een meer evenwichtige vooruitgang, waarbij de ene leerling zijn achterstand inhaalt en de andere zijn verworven kennis versterkt.

Spoor 1.4.

Sommige ***buitenschoolse structuren*** (huistaakbegeleiding, open jeugdinstelling, verenigingen, gemeenten) bieden projecten voor ondersteuning aan. Enkele bieden specifieke projecten voor Romanieuwkomers aan waarbij wordt gewerkt aan hun scholingbasis en integratie.

Dergelijke initiatieven verdienen ruimere promotie, vooral omdat de kinderen en jongeren, wanneer ze eenmaal in deze voorzieningen geïntegreerd zijn, graag en regelmatig opdagen voor schoolondersteuningsactiviteiten.

Doelstelling 2: Bestrijden van schooluitval bij jonge Romameisjes (tussen basis- en secundair onderwijs)

Spoor 1.5.

Het is de bedoeling om ***met de Romaouders te werken*** zodat zij een genuanceerder beeld krijgen van de werking van Belgische instellingen zoals de scholen. Partnerverenigingen op het terrein kunnen met de medewerking van culturele bemiddelaars dit werk op zich nemen. Op die manier kan men deze stap zetten zonder op culturele gevoeligheden te stoten.

Het is niet de bedoeling een oordeel te vellen over de culturele praktijken van een gemeenschap, maar wel om de Romaouders gevoelig te maken voor het feit dat hun dochters voordeel kunnen hebben bij het voortzetten van hun scholing.

Spoor 1.6.

Door ***praatgroepen met jonge meisjes*** te organiseren, worden zij bewust gemaakt van hun toekomst. Zo kan er met hen worden gepraat over de uitdagingen die samengaan met de voortzetting van hun scholing, over wat ze mogen verwachten van de school en over de alternatieven voor cultureel bepaalde en bepalende trajecten. Ook dit werk kan worden uitgevoerd met de hulp van verenigingen op het terrein.

Spoor 1.7.

Bij het decoderen van trajecten kan men steunen op **de positieve ervaring van Romavrouwen** die erin geslaagd zijn om hun cultuur en hun identiteit te koppelen aan een succesvol school- en sociaal traject. Men is er zich tegelijk best van bewust dat sommige erg traditionele Romagemeenschappen in deze voorbeelden een bedreiging zien.

Doelstelling 3: Verminderen van de spanningen tussen Romakinderen en allochtone kinderen met een andere afkomst

Spoor 1.8.

Om bij te dragen tot betere relaties tussen Romakinderen en andere groepen allochtonen, en ook tussen ouders met een verschillende afkomst, moet men **werken aan de spanningen tussen etnische groepen**, aan de vooroordelen die hun relaties kenmerken en aan de stereotiepe beelden die daaraan vasthangen.

Het is van belang dat de gemeenschappen elkaar ontmoeten. Eigenlijk kennen ze elkaar niet en staan ze wantrouwig tegenover elkaar. Partners uit de verenigingswereld en figuren die representatief zijn voor de verschillende gemeenschappen kunnen hieraan meewerken.

Spoor 1.9.

Om de conflicten te overstijgen en om bruggen te slaan tussen rivaliserende groepen, moet de voorkeur gaan naar de dialoog, op school en op plekken waar kinderen en jongeren samen zijn (huistaakbegeleiding, buurthuizen). **Jongeren kunnen hierin een brugfunctie op zich nemen**: zij kunnen laten zien dat positieve contacten en interacties mogelijk zijn.

Spoor 1.10.

Men moet zorgen voor een **tutoraatssysteem tussen leerlingen van verschillende etnische afkomst**. Oudere leerlingen kunnen de jongere begeleiden, zodat ze elkaar ontmoeten, banden smeden en aldus vooroordelen tussen gemeenschappen bestrijden.

Spoor 1.11.

In schoolverband is **het organiseren van activiteiten die steunen op participatie en samenwerking** een interessant spoor. Hier legt men de klemtoon op de gemeenschappelijke kenmerken van leerlingen. De activiteiten beogen het naar elkaar toegroeien en focussen niet op de verschillen, en dit zowel binnen de leer- als binnen de ontspanningsdoelstelling.

Spoor 1.12.

In de school kan men **de aanwezige competenties binnen de cultuur van de Romakinderen en het schooltraject van sommigen benutten** (op muzikaal vlak bijvoorbeeld of op andere buitenschoolse domeinen die belangrijk zijn voor groepsvorming).

As 2: De betrokkenheid en participatie van Romaouders op school

Nogal wat Romaouders geraken in paniek bij het idee dat hun kinderen naar school zouden gaan. Het is een wereld waarvoor ze bang zijn en die ze wantrouwen. In het verleden was de school heel vaak het toneel van pesterijen en beledigingen. Dat blijft overigens een realiteit in sommige Belgische scholen die Romakinderen opvangen. Het beeld over de Roma is niet altijd erg positief en andere etnische groepen kijken niet noodzakelijk uit naar de komst van deze nieuwe migranten. Romaouders zijn ook bang om hun kinderen naar school te sturen. Het gevaar bestaat immers dat ouders die hier illegaal verblijven ondertussen door de politie worden gearresteerd, waardoor ze misschien voor lange tijd van hun kinderen worden gescheiden.

Er wordt ook opgemerkt dat er begrips- en communicatieproblemen zijn tussen de school en de ouders, vooral wegens de taal. Oudercomités ruimen niet genoeg plaats in voor Romaouders en hun participatie wordt niet noodzakelijk aangemoedigd.

De school voelt zich soms machteloos en geïsoleerd bij het aanpakken van sociale problemen die haar te boven gaan. De school beschikt niet altijd over stevige banden met sociale diensten en verenigingen die met deze families werken.

Doelstelling 1: De vrees van Romaouders tegenover scholen verminderen**Spoor 2.1.**

Om ervoor te zorgen dat Romaouders de opvoeding van hun kinderen toevertrouwen aan een school, is het onontbeerlijk dat er een **vertrouwensklimaat** ontstaat tussen de school en de ouders. Dat vertrouwen kan gemakkelijker groeien **via culturele en schoolbemiddelaars en «brugfiguren»** afkomstig van de Romagemeenschap. Deze gemeenschap hangt immers sterk aan elkaar en leeft erg teruggeplooid, wat externe contacten bemoeilijkt.

Via het inschakelen van brugfiguren kan het wantrouwen van Romaouders tegenover de school worden doorbroken.

Spoor 2.2.

Leerkrachten en schooldirecties **zetten verschillende proactieve stappen** in de richting van Romaouders om hun instemming te krijgen voor het scholingsproject.

Als de ouders het schoolwerk van de kinderen waarderen, is dat veelbelovend.

Spoor 2.3.

Om dat onontbeerlijke vertrouwen op te bouwen, moet men **aan de Romaouders vragen wat hun noden en wensen zijn**. Vaak worden er initiatieven genomen zonder dat men echt weet of ze wenselijk zijn.

Doelstelling 2: Oplossen van begrips- en communicatieproblemen tussen de school en de ouders

Spoor 2.4.

Voor een goede dialoog met de school en de andere sociale actoren, en ook voor de opvolging van de scholing van de kinderen, wordt gesuggereerd om **gratis taallessen te organiseren voor Romaouders**, zodat de taalbarrière doorbroken wordt.

Het gaat er dus om de Romaouders uit te nodigen of zelfs te verplichten om de lokale taal te leren. Sommigen pleiten er zelfs voor om de toekenning van sociale steun te koppelen aan die leerinspanning. Toch bestaat er een zekere weerstand tegenover dit spoor omdat bepaalde grondrechten niet aan voorwaarden mogen gekoppeld worden.

Niemand vindt het noodzakelijk dat die taallessen in een school worden gegeven. De taallessen kunnen ook gekoppeld worden aan een beroeps- of een ander project.

Doelstelling 3: De participatie van Romaouders aan schoolactiviteiten aanmoedigen

Spoor 2.5.

Binnen de school gaat het om **het scheppen van onthaal- en dialoogplekken** (ontbijt, informele bijeenkomsten, een gesprek voor het begin van de les) zodat iedereen zich welkom voelt in de klas.

Spoor 2.6.

Een betere integratie is mogelijk **als een school activiteiten organiseert die de klemtoon leggen op de participatie en de aanvaarding van iedereen** binnen zijn culturele eigenheid (een schoolfeest in het teken van diversiteit, interculturele etentjes, activiteiten om de verschillende culturen aanwezig binnen een school te leren kennen).

Doelstelling 4: Scholen helpen om de sociale problemen van Romafamilies te leren begrijpen

Spoor 2.7.

Het is belangrijk dat een school **relaties aanknoopt met sociale diensten en andere actoren op het terrein** die werken met Romafamilies. Zo ontstaan er synergieën tussen de opvolging op school en de sociale begeleiding.

Ieders rol wordt best duidelijk toegelicht zodat men bij de Romafamilies geen valse verwachtingen of misverstanden creëert over de verschillende vormen van begeleiding. Wanneer de school rekening houdt met de sociale realiteit die de families ervaren, kan zij haar begeleiding daaraan aanpassen.

As 3: De sensibilisering en opleiding van leerkrachten inzake de culturele en sociale realiteit van Romakinderen

Op de intervisievergaderingen werd bevestigd dat de leerkrachten heel weinig weten over het dagelijkse leven en de cultuur van de Roma, over hun levensomstandigheden in een bestaansonzekere context.

Een aantal leerkrachten is bereid om deel te nemen aan opleidingen en informatiesessies om de geschiedenis en het traject van de Romafamilies (en ruimer: van de bevolking van allochtone afkomst) beter te begrijpen. Tegelijk stellen we vast dat men in hun werkrooster hier weinig of geen tijd voor vrijmaakt. Op dit ogenblik hangt het uitvoeren van dergelijke initiatieven volledig af van de goodwill van individuen: er bestaat geen enkele algemene actie.

Doelstelling 1: Versterken van de kennis van leerkrachten en schooldirecties over het dagelijkse leven en de cultuur van Romafamilies

Spoor 3.1.

Het zou nuttig zijn dat verenigingen die Romafamilies actief begeleiden **sensibiliseringsacties** organiseren voor schooldirecties en leerkrachten inzake het dagelijkse leven van de Roma, zonder hun gedrag toe te schrijven aan hun cultuur en zonder hen op te sluiten in stereotiepe denkpatronen.

Het inzetten van instrumenten zoals pedagogische koffers kan helpen om de moeilijkheden van deze gemeenschap beter te begrijpen.

Spoor 3.2.

Meer in het algemeen moeten er **opleidingen interculturaliteit** worden georganiseerd binnen het opleiding of de voortgezette opleiding van leerkrachten.

Spoor 3.3.

Binnen de betrokken instellingen kan het nuttig zijn om **een leerkracht aan te wijzen of om een groep leerkrachten te vormen** die bereid zijn zich te buigen over deze interculturele aspecten en om daarover opleidingen te geven aan de andere personeelsleden.

Doelstelling 2: Meer rekening houden met de levensomstandigheden van leerlingen die in bestaansonzekerheid leven

Spoor 3.4.

Een databank van diensten en verenigingen die hulp verlenen aan deze bestaansonzekere allochtone bevolkingsgroepen, kan leerkrachten en de verschillende actoren op school helpen bij het vervullen van hun pedagogische opdracht.

Men zou deze databank ook toegankelijk kunnen maken voor Romaouders die daar om vragen.

Spoor 3.5. (// Spoor 2.8.)

Er moet worden **voorzien in sociaal en educatief personeel dat de leerkrachten ondersteunt**, in scholen met veel migranten (met inbegrip van Romakinderen)
In Vlaamse scholen kan dit gebeuren via de GOK-middelen.

Spoor 3.6.

Het komt erop aan **alle 'externe actoren' in te schakelen** door de schotten tussen de onderwijs-, buurt- en welzijnsinitiatieven te verwijderen. Er is immers samenwerking en overleg nodig om het isolement van bepaalde families aan te pakken.

As 4: Tussen leerplicht en recht op onderwijs: opheffen van belemmeringen voor de voortzetting van de scholing

Doelstelling 1: Erover waken dat de scholing van Romakinderen gewaarborgd is, ondanks financiële moeilijkheden en ondanks het ontbreken van een verblijfsvergunning

Spoor 4.1.

Een noodzakelijke voorwaarde is dat Romaouders kunnen **voorzien in de basisbehoeften van hun familie** zonder dat ze hier hun kinderen moeten bij betrekken. Een minimale materiële zekerheid kan in grote mate bijdragen tot het schoolbezoek van de Romakinderen en de betrokkenheid van de ouders bij het schoolproject.

Spoor 4.2.

Een ander belangrijke piste is **het faciliteren van steunaanvragen bij sociale eerstelijnsdiensten**. Daarvoor moet het statuut van de Romafamilies, vooral wat hun verblijf betreft, uitgeklaard worden.

Spoor 4.3.

Sommige actoren op het terrein pleiten ervoor om de klemtoon te leggen op **het onderhandelen over wederzijdse akkoorden** die bepalen dat Romaouders enkel steun kunnen krijgen als ze beloven hun kinderen naar school te sturen.

Deze methode wordt al lokaal toegepast en zorgt voor positieve effecten, maar ze blijft omstreden omdat het gaat om een drukingsmiddel dat niet volgens iedereen in overeenstemming is met de mensenrechten. De methode kan ook op een andere manier problematisch zijn: wanneer het akkoord enkel betrekking heeft op de Roma, dreigt dit de spanningen met de andere gemeenschappen te versterken.

Doelstelling 2: De Romagemeenschap gevoelig maken voor de rol van de school

Spoor 4.4.

Het is belangrijk Romafamilies bewust te maken van het feit dat scholing **een goede strategie is voor de integratie in België** en voor het uitbouwen van een levenstraject.

Doelstelling 3: Informatie verzamelen over (goede) praktijkervaringen in het buitenland

Spoor 4.5.

Ook andere landen kampen met de problematiek van de integratie van de Romabevolking, in het bijzonder via scholing. Het zou dus interessant zijn om **informatie over buitenlandse ervaringen** ter zake meer toegankelijk te maken.

3. PORTRETTE VAN DE TIEN PROJECTEN

Basisschool 'De Luchtballon - De Schans'

Structuur en zinvolle activiteiten aanbieden - Crea-ateliers op woensdagnamiddag

Basisschool 'De Luchtballon - De Schans' in het Limburgse Heusden-Zolder organiseert op woensdagnamiddag allerlei activiteiten voor kinderen van de school en de buurt. Ze zorgt ervoor dat de Romakinderen die er school lopen extra gestimuleerd worden om deel te nemen. Zo vormt deze zinvolle tijdsbesteding ook een kans om met andere kinderen en nationaliteiten om te gaan en zo op een informele manier meer Nederlands op te pikken.

Komen en gaan

"Heusden-Zolder kent een relatief hoge instroom van Roma-families", zegt directeur Carlo Gysens. "Zij bieden zich in verschillende scholen aan, maar ze zijn niet overal even welkom." Basisschool 'De Luchtballon - De Schans' is al voor 98 procent een concentratieschool, vooral met kinderen van gezinnen met een Turkse achtergrond. De school profileert zich met een duidelijk **taalbeleid** en een goede **discipline**. Er zijn immers voldoende mogelijkheden - 28 uur anderstalige nieuwkomers - om voor voldoende taalomkadering te zorgen.

De school telt 360 kinderen, waarvan **25 Roma-kinderen**. "Dat aantal wil wel eens schommelen", zegt Gysens. "Zo zijn er sinds het krokusverlof 15 kinderen terug uitgeschreven. Zijn ze verhuisd? Of uit het land gezet? We weten het niet." Het is geen evidente context om aan een gedegen en duurzame integratie te werken. "Maar de kinderen mogen nooit het slachtoffer worden van wat de ouders meemaken, dat is ons uitgangspunt. We verzetten enorm veel energie, zonder dat we altijd goed weten of het wel zal lonen. Maar dat moet je erbij nemen."

Zowel voor de leerkrachten als de kinderen vormt de andere levensstijl van de Roma een **uitdaging**. Daarom zijn de initiatieven die de school neemt uitdrukkelijk ook voor hen bestemd. De ouders worden goed op de hoogte gebracht en gehouden over de ateliers op woensdagnamiddag. De huiswerkbegeleiding vindt telkens plaats na schooltijd, begeleid door de leerkrachten.

“Onbekend hoeft niet vreemd te zijn”

Op woensdagnamiddag bieden vrijwilligers (vooral leerkrachten van de school) activiteiten aan, zowel voor de leerlingen als voor de kinderen in de buurt. “De school beschikt over een erg gemotiveerd team”, zegt Gysens, “die kijken niet naar een half uur werk meer. Dat is de kracht van onze school.”

De activiteiten bestaan vooral uit **crea-ateliers**, knustelen, boetseren, poppenkast, ... Er wordt al eens een springkasteel geïnstalleerd. Tijdens de ateliers wordt ook bijzondere aandacht gegeven aan het spreken van het **Nederlands**. “Tijdens het weekeinde en op andere vrije momenten wordt er immers amper Nederlands gesproken. Dus dat aspect is van groot belang.”

De school spreekt de Roma-kinderen en hun ouders persoonlijk aan voor deze activiteiten. Op die manier ontstaat er ook een **beter contact** met hen. “Er is nogal wat spijbelgedrag”, zegt Gysens, “maar het voordeel van de woensdagnamiddagactiviteiten is dat ze dan al zeker van woensdagmorgen op school zijn. Beter dan op straat te lopen, kunnen ze zo hun vrije tijd zinvol besteden.”

Veel tijd ging naar het inrichten van de lokalen. Er is een logo bedacht, affiches opgehangen en verspreid, promotie gevoerd via de pers, ... De ateliers lokken zo’n 100 kinderen tussen de leeftijd van 6 tot 12 jaar. Dit alles is het **vrijwillige werk van de leerkrachten**. Zij zoeken ook voortdurend naar nieuwe frisse prikkels voor die ateliers. Zo komt er soms een voetbaltrainer een voetballes en taekwaondo geven. “Belangrijk is dat de leerkrachten het graag blijven doen én dat de activiteiten voor de Romakinderen gratis worden aangeboden. De andere leerlingen betalen 1 euro per activiteit”, zegt Gysens. “Als we de kinderen kunnen integreren in de dagelijkse werking, krijgen ze ook meer structuur aangeboden. En bovenal: de kinderen zijn dolenthousiast!”

Contact

Gysens Carlo, Basisschool De Luchtballon, Kortstraat 19, 3550 Heusden-Zolder
Tel.: 011/57 26 51

FOYER VZW

De clichés doorbreken

De Foyer maakt een Romakoffer

De Foyer is al jaren actief pleitbezorger van een betere integratie van allochtone bevolkingsgroepen. De organisatie is in 1969 opgericht en is in Molenbeek gehuisvest. De voorbije jaren heeft zij een actieve werking opgezet voor en met de Roma. Het project van de Roma-koffer is een concrete uitwerking van een brede visie op de problematiek van de Roma in Brussel. Naast beleidsbeïnvloeding, eerste- en tweedelijns ondersteuning treedt de Foyer ook op als coördinatiepunt voor iedere instelling die dienstverlenend wil zijn voor de Roma.

De bemiddelaar als cruciale brug

Het project van de Roma-koffer voor de Brusselse scholen past in een bredere werking van de Foyer naar de Roma toe. De Foyer heeft een stevige traditie in het werken met minderheidsgroepen op het Brusselse grondgebied. Er is sinds 2003 de Dienst Roma die als een Steunpunt voor Roma en Woonwagenbewoners fungeert. Deze dienst zet sinds september 2007 **drie schoolbemiddelaars** in. Twee derde van de ongeveer 6.500 Roma in Brussel hebben de Roemeense nationaliteit. De bemiddelaars zijn daarom van Roemeense afkomst, twee van hen zijn Roma.

Een schoolbemiddelaar is een brugfiguur die de band tussen de school en de Roma-families versterkt en de drempel naar de school verlaagt door met hen een vertrouwensrelatie op te bouwen. In de praktijk heeft de bemiddelaar ook een doorverwijsfunctie naar andere diensten en instellingen. Doorgaans is dat nodig wanneer de communicatie niet goed loopt.

“Een belangrijke kapstok voor onze werking is het **verhogen van de scholarisatiegraad** van Romakinderen in de Brusselse regio”, zegt **Koen Geurts**, stafmedewerker Roma en Woonwagenbewoners. “Dat is voor ons een belangrijke voorwaarde voordat we andere omkadering voor een familie opzetten. We nemen een vrij hard standpunt in: er is leerplicht voor 6- tot 18-jarigen, daar wijken we niet van af. Daarom volgen we dit ook strikt op, samen met de scholen.”

Zo vraagt de Foyer wekelijks aan de scholen om de afwezigheden door te mailen. Dit gebeurt nu al vier jaar op een rij. “Zo merken we of de situatie verbetert dan wel achteruitgaat. We kunnen daardoor ook kort op de bal spelen. Na een geregistreerde afwezigheid gaat de bemiddelaar op huisbezoek om te zien wat er scheelt en om ze aan te porren terug naar school te gaan. De ‘niet-gemotiveerde afwezigheid’ is dus één van de gebruikte indicatoren. Op die manier hebben we cijfermateriaal om de evolutie te kunnen volgen. Zo blijkt dat in Molenbeek de niet-gemotiveerde afwezigheden met de helft is gedaald tegenover 4 jaar geleden.”

De bemiddelaars zijn er gekomen op **vraag van de Brusselse scholen** zelf. Zij kenden de achtergrond van de Roma onvoldoende, hadden te maken met communicatieproblemen en spijbelgedrag. Het wantrouwen van de Roma naar de ‘niet-Roma’ is erg groot, dat is door de eeuwen heen gegroeid. Dat de bemiddelaars Roma zijn of vertrouwd zijn met de specifieke cultuur en tradities, is daarom van primordiaal belang. De bemiddelaar is een vertrouwensfiguur, waardoor hij beter kan begrijpen wat de achterliggende problemen zijn.

“Ook de kinderen die niet in scholen ingeschreven zijn, proberen we naar de scholen toe te leiden”, zegt Geurts. “Dat is niet evident, want de meeste scholen zitten vol en het is moeilijk om ze tijdig ingeschreven te krijgen. We proberen de families ook aan te moedigen hun kinderen naar de **derde kleuterklas** te sturen. Wie zonder schoolbagage aan het eerste leerjaar begint, start met een amper in te halen achterstand.”

Via de bemiddelaars bereikt de Foyer de meeste Roma-families van Roemeense origine, maar ook van andere nationaliteiten. Het werken met schoolbemiddelaars is dus cruciaal maar is een intense investering. Het **profiel** lijkt op het eerste gezicht veeleisend: een goede positie in de Romagemeenschap, de mogelijkheid en de wil om door te groeien (het gaat doorgaans om laaggeschoolde mensen), de vaardigheden en kwaliteiten leren ontwikkelen om goed te kunnen bemiddelen, ...

“Daarom krijgen ze eerst en vooral een stevige **basisvorming**”, zegt Geurts. “Daarna worden ze bijna **dagelijks gecoacht**. Dat is heel intens. Elke gemelde probleemsituatie wordt met hen tot in alle details bekeken en besproken. Dagelijks worden de binnenkomende vragen en opdrachten verdeeld over de verschillende bemiddelaars. Ze zijn ook niet gewoon om rapporten, dossiers en verslagen bij te houden. De Roma hebben een heel verbale cultuur. Ze moeten ook leren omgaan met reglementen, deontologie, een bepaalde professionele houding leren aannemen. Maar dat gaat nu vrij vlot allemaal. Daarom is het erg belangrijk dat we deze omkadering kunnen blijven verzekeren. We zoeken op dit moment naar een stevige structurele inbedding voor de bemiddelaars.”

De werking met de bemiddelaars is dus een belangrijk speerpunt naar het politieke beleid toe. De Foyer werkt samen (netwerking) met verschillende Brusselse actoren om zo de **gemeenschappelijke aanpak** rond het aantal schoolgaande Roma-kinderen te stroomlijnen. Verder neemt de Foyer de coördinatie op zich van het **Regionaal Overleg Roma-Aangelegenheden (RORA)**, waarin verschillende organisaties ervaringen uitwisselen en een signaalfunctie bekleden naar het beleid. En ten slotte is er de Brusselse **Roma-raad**, een overleg waarin Roma-sleutelfiguren uit Brussel actuele problemen van de Roma-gemeenschap bespreken en beleidsgerichte acties initiëren.

In de scholen zelf

De belangrijkste taak van de bemiddelaar is de band tussen school en **ouders** aanhalen, zodat hun betrokkenheid vergroot. Via persoonlijke huisbezoeken worden ze aangemoedigd naar de oudervergaderingen, de rapportuitreikingen te komen. “We zien dat het langzaam lukt om de ouders vlotter naar school te krijgen”, zegt Ann Trappers, stafmedewerker. “Het is een zeer intensief maar het werkt, dankzij de bemiddelaar én de positieve houding van de scholen. We hebben ook de indruk dat het aantal leerplichtige Romakinderen minder dan vroeger gaat bedelen. We spreken ze ook op straat aan. Als ze geen school hebben, zoeken we er één.”

Scholen zijn ook vragende partij om meer te weten over de Roma. Er is veel onwetendheid, vooroordelen ook, soms racisme. “Zo kwamen we op het idee van de **Roma-koffer**”, zegt Ann, “in navolging van al bestaande koffers. Een koffer bevat didactisch materiaal voor de derde graad van het lager onderwijs en laat verschillende onderdelen van de cultuur zien.”

De koffer is samen met Roma-jongeren en de bemiddelaars uitgewerkt. “Dat was wel tof, zo werd het een stuk van henzelf”, zegt Ann. “Ze hebben de koffer op een originele en artistieke manier vervaardigd, in de vorm van een huifkar op wielen.”

De koffer gaat in op **verschillende thema’s** waar ook opdrachten aan gekoppeld zijn. Er is de achtergrondinfo voor de leerkrachten over de cultuur, de geschiedenis, de migratie. De koffer bevat ook getuigenissen van Roma in Brussel, er zijn spelletjes, puzzels, tekenbladen, verhaaltjes, recepten, muziek-cd’s, suggesties voor activiteiten met Roma’s, een taalles Romanes, ... “We focussen niet alleen op de gekende, traditionele zaken zoals de muziek en de klederdracht. We trachten ook in te spelen op actuele zaken, de situatie in Brussel, hoe ze hier leven, enzoverder.”

De koffer zit op het moment van dit gesprek nog in de testfase. “De Roma-kinderen vinden het wel interessant om hun cultuur in de klas aanwezig te zien”, zegt Ann. “Soms is er wat argwaan en willen ze er niet over praten, maar gaandeweg komen de tongen toch los.”

De werking met de koffer is bedoeld om de **clichés te ontcrachten**. "Voor sommige leerlingen is dit zodanig nieuw dat ze er zich zelfs geen voorstelling konden van maken. Zo dacht een leerling dat het over de Romeinen ging (*'les Roms et les Gaulois'*)! Door een mix van heel diverse aspecten aan te bieden, hopen we dat er een genuanceerd beeld ontstaat. We gaan immers in tegen de twee bestaande clichés over de Roma: het zeer romantische, met de muziek voorop, en het zeer miserabele beeld, dat van de bedelaars. Dat willen we doorbreken."

De koffer zal voortdurend 'in beweging' zijn. De info zal telkens worden aangepast, geactualiseerd, de tekortkomingen weggewerkt, ... "De koffer moet ook de Roma-kinderen zelf mogelijkheden tot **identificatie** aanreiken, vanuit hun eigen perspectief", zegt Ann. "Tegelijk willen we voldoende raakvlakken met de andere kinderen en leefwerelden voor ogen houden."

De koffer zal worden gepromoot voor gebruik in zowel Nederlandstalige als Franstalige **Brusselse scholen**. Leerkrachten kunnen de koffer ontlenen voor een periode van enkele weken en de bijgevoegde handleiding stelt hen in staat om zelf met het **didactisch materiaal** in de koffer aan de slag te gaan. Het materiaal is ontwikkeld voor scholen met Romaleerlingen, maar kan ook perfect worden gebruikt in scholen zonder Romaleerlingen. "Het is de bedoeling de Romakoffer voortdurend bij te werken en te updaten," zegt Ann, "op basis van de evaluatieformulieren die bij de koffer zitten en inspeland op de actualiteit. We krijgen verder geregeld de vraag om soortgelijk materiaal te ontwerpen op maat van de eerste graad lager onderwijs, wat we in de toekomst mogelijk ook gaan doen."

Concrete informatie over de koffer

- beschikbaar voor alle Brusselse scholen,
- gemaakt voor de derde graad basisonderwijs
- te reserveren bij Ann Trappers, email: ann.trappers@foyer.be en Koen Geurts, vzw Foyer, Werkhuizenstraat 25, 1080 Brussel
Tel.: 02/411.87.32 – email: koen.geurts@foyer.be - www.foyer.be

Basisschool 't Klimrek

Een veilige en warme schoolomgeving - Het ontmoetingslokaal in de school als eerste stap in wederzijds vertrouwen

Basisschool 't Klimrek in Gent telt een stijgend aantal kinderen uit Roma-gezinnen. Ook voor deze kinderen probeert de school het recht op onderwijs in een warme schoolomgeving te realiseren. En dat lukt aardig. Het wantrouwen en de hoge drempels vanuit de Roma-ouders trekken stilaan weg. Ze nemen deel aan schoolactiviteiten en zijn erg opgetogen over de hulp die de school hen op maatschappelijk vlak biedt. Het ontmoetingslokaal was dan ook een goede zet in dit 'verhaal van hoop': informele contacten en vormingen op maat zorgen voor een sterkere band tussen school en ouders.

Koffie en een babbel op maat

Bijna twee derde van de 211 leerlingen in 't Klimrek zijn van Roma-afkomst. Het merendeel van hen komt uit Slovakije, de anderen uit Bulgarije. De school is gevestigd in de zeer multiculturele Gentse wijk Brugse Poort. "Je moet weten dat tal van Romafamilies uit zwaar achtergestelde en geïsoleerde streken komen", zegt **brugfiguur Ingrid De Bock**. "Na de val van het communisme werden zij in sommige landen als het ware uit de samenleving - waarin zij werk, een huisje, medische zorg hadden - gelicht en in erbarmelijke wijken gedropt, zonder voorzieningen. Het waren letterlijk vuilnisbelten waarin zij moesten leven." Deze Roma zijn vast van plan in het Gentse te blijven, werk te zoeken, Nederlands te leren en hun kinderen te integreren, hoe moeizaam dat proces ook verloopt.

Het schoolteam heeft stapje voor stapje het vertrouwen van de Romafamilies gewonnen. Dat heeft uiteraard voor een mond-aan-mond-reclame bij andere Roma gezorgd. Sommige gezinnen overbruggen een grote afstand om hun kinderen naar deze school te brengen. Het project van het **ontmoetingslokaal** was een nieuwe (infra)structurele stap om de drempel naar de school en haar leerkrachten en naar andere ouders te verlagen. "Concreet hebben we een parochiezaaltje dat aan de speelplaats grenst volledig heringericht", zegt Ingrid De Bock. "Een kleurig verlaagje doet wonderen, fleurige tafelkleedjes, een onthaalhoekje, een schrijfbord en veel koffie doen de rest. Je moet immers steeds beginnen met de mensen een **warm en veilig 'welkom'** te bieden. Dat is een noodzakelijke voorwaarde voor alles wat je daarna wilt doen. Die informele momenten lopen stevast uit in het leren kennen van elkaar, inzicht in hun specifieke levenssituatie. Ze komen dan ook sneller met hun onzekerheden en vragen over de brug."

Ontmoeting is een mooie doelstelling die echter niet zomaar gerealiseerd wordt. Verschillende talen, andere stijlen, diverse achtergronden, zeer uiteenlopende levensverhalen zorgen soms wel voor wat **koudwatervrees** en spanning. "Ieder start met wat vooroordelen naar de ander toe", zegt Ingrid De Bock, "maar het is boeiend te zien hoe die toch langzaam wegebden."

De kinderen raken stilaan gewend aan de **schoolse cultuur**, de regels en afspraken, de discipline, het Nederlands (slechts 1 leerling op school heeft het Nederlands als thuistaal). Maar dat goldde tot voor kort niet of onvoldoende voor de (groot)ouders. Die zijn vrij onwetend hoe het onderwijssysteem in elkaar steekt, wat er precies verwacht wordt, hoe belangrijk op tijd komen én steeds aanwezig zijn is. "Zo ontstond het idee om op een zeer laagdrempelige manier de ouders **informatie en vorming** te geven over de school. We hebben aan de ouders - àlle ouders - gevraagd naar wat zij aan informatie nodig hebben. Aanvankelijk wisten de Roma niet goed wat van hen verwacht werd, maar met hulp van de Bulgaarse ouders konden we toch een vormingspakketje samenstellen."

De vorming vond driemaal plaats, tussen maart en april 2011, telkens op een voormiddag. De **inhoud** was erg **gevarieerd**: rond inschrijvingen, gezonde voeding, opvoeding van kinderen (grenzen stellen), ... "Tegelijk kregen de kinderen ook lesinhouden aangereikt die parallel met deze thema's liepen", zegt Ingrid De Bock, "en zo konden ouders en kinderen dit verder met elkaar bespreken. We hebben ook een filmpje gemaakt over de 'structuur in de kleuterklas'. De ouders kregen het filmpje te zien tijdens de ontmoetingsmomenten en de openklasdagen."

Maatschappelijke dienstverlening

Niet alleen 'schoolse' zaken kwamen in de vorming aan bod. Tegelijk was het aanbod ook gericht op kennis van de **dienstverlening en de vrijetijdsbesteding** in de wijk. "Dat is nodig want een groot aantal gezinnen leeft in armoede, waarvan sommige in erg schrijnende omstandigheden. Er zijn gezinnen die hun kinderen amper een lunchpakket kunnen meegeven. Sommige kinderen zijn ook mentaal achtergesteld als gevolg van de jarenlange verpauperde situatie."

Zij komen ook in een zeer complexe maatschappij terecht wanneer "het hebben van de **juiste papieren**" enorm belangrijk is. "Ik ben maatschappelijk werker van opleiding en werkervaring", zegt Ingrid De Bock, "en dat scheelt uiteraard dag en nacht. Ik ben het gewoon om mensen bij te staan, door te verwijzen, hen te begeleiden in hun zoektocht naar de juiste dienst, het juiste formulier, huisbezoeken af te leggen. Daardoor krijg ik ook veel **krediet** van hen, en kan ik op mijn beurt aan hén ook zaken vragen die ze moeten naleven: dat ze hun kinderen elke dag naar school moeten sturen, bijvoorbeeld. Zo krijg ik wel een en ander gedaan."

Een succesvolle actie was de begeleiding bij het invullen van de formulieren voor de studietoelagen: bijna 40 ouders kwamen daar op af. Ook externe organisaties beginnen de weg naar het ontmoetingslokaal te kennen om hun werking en activiteiten voor te stellen.

De school zorgt ook voor **warme momenten**, zoals de 'maand-opener'. "Daarin worden de ouders in de bloemetjes gezet die iets speciaals voor de school hebben gedaan, meegeholpen bij het schoolfeest bijvoorbeeld, of een mama die voor een tolk zorgt, een mama die instaat om een briefje van de school te vertalen. De kinderen zijn dan erg fier op hun ouders, en vice versa. Verder probeer ik in het ontmoetingslokaal ook geregeld foto's te projecteren van schoolactiviteiten. Zo zien ze hun kinderen in actie en dat werkt hartverwarmend."

Informeel contacten, een ontmoetingslokaal, vorming en info op maat, zeer visueel werken, hameren op aanwezigheid, spijbelgedrag afkeuren, hen in de bloemetjes zetten voor hun hulp, alles samen zorgt dit voor een sfeer waarin de Roma langzaamaan hun wantrouwen laten varen. "We **meten** ook **onze vooruitgang**", zegt Ingrid De Bock, "bijvoorbeeld: het aantal - dalende - afwezigheden, het aantal ouders op de oudercontacten, het aantal spontane contacten met leerkrachten, het aantal ouders aanwezig tijdens de vorming, het aantal ouders dat in het ontmoetingslokaal komt, de mate waarin ouders en kinderen deelnemen aan buitenschoolse activiteiten, ... En zo merk je dat we resultaten boeken. Zo komt 80 procent van de ouders naar de oudercontacten, drie maal per jaar! Dat hadden we jaren geleden niet durven voorspellen. Je merkt het ook aan andere aspecten: ze komen helpen bij het schoolfeest, pannenkoeken bakken, muziek verzorgen, ..."

De school zal het ontmoetingslokaal ook na het project verder gebruiken, omdat ze het belangrijk vindt dat ouders kunnen samen komen op een laagdrempelig wijze. "Op die manier verhoog je de kans op participatie en betrokkenheid", zegt Ingrid De Bock. "We moeten misschien wel naar een ander ontmoetingsmoment uitkijken, omdat blijkt dat vele ouders op dinsdag Nederlandse les volgen in het kader van een inburgeringstraject."

De hoopvolle acties van de school geven aan dat er wel degelijk een zinvolle integratie van de Roma mogelijk is, mits zij goed begeleid en ondersteund worden, in een vertrouwenswekkende context. "Dat lijken me **belangrijke signalen** te zijn voor een gemeentelijk/stedelijk en Vlaams beleid: zorg voor goed begeleide trajecten op het vlak van inburgering, taal, werk. Ondersteun dit door bemiddelaars uit hun eigen gemeenschap op te leiden, in te schakelen en intens te coachen. Geef hen de ruimte om eigen culturele activiteiten op te zetten en zichzelf te organiseren."

Contact

Ingrid De Bock, Brugfiguur VBS 't Klimrek
Reinaertstraat 26, 9000 Gent
Tel.: 09/227 82 95

Kom-Pas (Integratiedienst van de Stad Gent)

Vertrouwen winnen is de eerste voorwaarde - Vrijwilligers als brug tussen Roma en school

***Kom-Pas** is het onthaalbureau van de Integratiedienst van de Stad Gent. Zij stippelt de inburgeringstrajecten uit, zorgt voor lessen Nederlands en heeft een doorverwijsfunctie. De Roma die zich in Gent (willen) vestigen, komen vooral uit Slovakije, Bulgarije en Omwille van de erg achtergestelde positie van de Roma, vond de dienst dat er voor deze groep extra inspanningen inzake integratie en betrokkenheid nodig waren. Aangezien middelen en personeel ontbraken, werkte Kom-Pas een project uit waarbij **vrijwilligers** als tussenschakels zouden fungeren tussen de Roma en diensten en scholen. Dit vrijwilligersmodel is vrij nieuw en veronderstelt een goede coaching, vorming en ondersteuning.*

Een inhaalbeweging voor de Roma

Het idee om met vrijwilligers te werken als vertrouwensfiguur naar de Roma toe, kwam van een straathoekwerkster. Zij stelde dat er nog zoveel **randvoorwaarden** moesten vervuld worden vooraleer er andere trajecten (zoals schoolloopbaan) met de Roma een zinnige start konden krijgen. Die randvoorwaarden betreffen vooral **huisvesting**. "Wie telkens verhuist van een huisjesmelker naar een kraakpand naar een dure huurwoning en weer terug, heeft zoveel om handen dat men amper aan iets anders kan denken", zegt **Sarah Verdonck**, netwerker onderwijs. "Andere randvoorwaarden zijn werk, voedsel, een goede begeleiding in het omgaan met papieren, kortom, een goede kennis van onze dienstensamenleving".

Kom-Pas, als deel van de Integratiedienst van de Stad Gent, werkte het idee van de vrijwilligers verder uit. "Mochten de vrijwilligers inderdaad het vertrouwen van de Roma kunnen winnen, vonden zij misschien makkelijker de weg naar de welzijnsdiensten en de school. Binnen Kom-Pas waren er immers te weinig middelen en personeel om deze taak op ons te nemen."

De vrijwilligers kwamen deels uit hetzelfde werkveld - leerkrachten, brugfiguren en professionele medewerkers die gewoon na hun uren verder deden waarvoor ze tijdens hun uren te weinig tijd hadden.

Dat is later dan uitgebreid naar 'echte' vrijwilligers. "Iedere vrijwilliger **bepaalt zelf** hoeveel tijd hij of zij in het contact met de Roma legt", zegt Sarah Verdonck. "We vragen minstens een contact om de twee weken, maar er zijn vrijwilligers die er dagelijks over de vloer komen."

Wat Kom-Pas wel kon doen, is deze vrijwilligers **coachen**, ondersteunen, begeleiden, vormen. "We wilden dat deze vrijwilligers vertrouwensfiguren werden én dat ze ook op een correcte manier de mensen konden doorverwijzen, dat ze dus kennis hadden van de relevante voorzieningen. Zo krijgen de Roma een **aanspreekpunt** voor allerlei vragen rond zeer uiteenlopende zaken."

Vrijwilligers coachen

Er werden een **12-tal vrijwilligers** bereid gevonden in dit project te stappen. Tien Roma-gezinnen werden geselecteerd. Dit gebeurde met hulp van het **Scholenoverleg Roma en Onderwijs**. De werkgroep komt reeds enkele jaren samen. Daarin zetelen scholen (basis en secundair) met Roma-leerlingen, aangevuld met vertegenwoordigers van diverse welzijnsdiensten, justitie, organisaties uit de integratiesector, enz. Om de zes weken worden er ervaringen met de Roma-kinderen en ouders uitgewisseld, aanpakken besproken, violen op elkaar afgestemd. "Dit is een cruciale werkgroep voor het contact met de Roma", zegt Sarah Verdonck, "hier worden ook taken verdeeld wie welk thema verder wil opvolgen."

De selectie door de **scholen** had het extra voordeel dat ook zij het traject van dichtbij konden opvolgen. De focus voor de vrijwilligers lag dan ook op het toeleiden naar het onderwijs, sensibiliseren rond leerplicht, ...

"We begonnen met een kennismakingsmoment", zegt Sarah Verdonck, "en daarna voorzagen we enkele 'inloop'-maanden, zodat beide partijen elkaar konden leren kennen. Wij zouden dan maandelijks samenzitten om de vrijwilligers verder te coachen, hun verhalen te laten uitwisselen, **interviews**, vorming aan te bieden, enzomeer."

De **vorming** bestond onder meer uit info over verblijfsstatuten, over het onderwijssysteem in de herkomstlanden (in Gent gaat het hoofdzakelijk om Slovaakse en Bulgaarse Roma) en over *case-management*. "Dit laatste is nodig om versnippering tegen te gaan. Roma - en anderen uiteraard ook - lopen verschillende diensten af met dezelfde vragen omdat er soms te weinig coherentie en afstemming tussen die diensten is. *Case-management* wil er mee voor zorgen dat er een goede **taakverdeling** wordt afgesproken, wie welk thema verder opvolgt of zich er verantwoordelijk voor stelt."

Coaching is in dit soort trajecten met vrijwilligers wel nodig, omdat zoveel randvoorwaarden voor een menswaardig leven nog moeten vervuld worden. "De vrijwilligers worden inderdaad met soms schrijnende toestanden geconfronteerd. De een krijgt een schoendoos met papieren overhandigd, waarin onder meer een uitwijzingsbevel zit. De ander ziet met lede ogen aan hoe een gezin uit een kraakpand wordt gezet en weer op zoek moet naar een nieuwe woonst. Het is dus soms ondoenbaar om je tot je kerntaken te beperken, zoals zorgen dat de kinderen naar school gaan."

En er is uiteraard de **delicate grens** tussen helpen en 'het in de plaats doen van'. "Je kunt met alle goede bedoelingen en gedrevenheid te veel willen doen, tot mee gaan winkelen toe. Maar uiteindelijk is het doel dat de Roma begeleid worden in meer zelfredzaamheid, niet dat ze afhankelijk worden van die vrijwilliger. En ja, de ene vrijwilliger kan dat beter bewaken dan de andere."

Belangrijk is het **groeïende vertrouwen**. En dat wordt bewerkstelligd door bijvoorbeeld samen met iemand een welzijnsdienst te bezoeken, helpen bij het invullen van papieren, huistaken begeleiden, ... "In die zin zijn onze vrijwilligers ook de '**ambassadeurs**' van onze diensten, zorgen zij voor een eerste contact, een goed onthaal. Zo neemt de toegankelijkheid naar deze diensten toe."

Vrijwilligers en stedelijke diensten kunnen in dit soort trajecten elkaar inspireren, complementair zijn. De bestaande kennis over de knelpunten bij de Roma (verblijfsstatuut, arbeid, scholing, ...) kan aangevuld worden met de ervaringen van de vrijwilligers. Omgekeerd kunnen de diensten hun meer gespecialiseerde en themagebonden expertise naar de vrijwilligers overbrengen. Deze **wisselwerking** heeft een positieve invloed op het verdere beleidswerk inzake minderheidsgroepen.

Bijsturing en nieuwe impulsen

Door het moeizame verloop is het project onderweg bijgestuurd. Er werden bij het Impulsfonds **extra middelen** gevonden, zodat de vrijwilligers hun onkosten konden indienen of tolken worden ingezet. Ook de intervisie met de vrijwilligers verschoof naar een meer individueel en sneller contact om zo op de voet te kunnen volgen waar ze mee bezig zijn. "Het is heel intens werken met doelen die je wellicht slechts op de zeer lange termijn kunt halen", zegt Sarah Verdonck. "Daarom is een intensieve coaching wel nodig. Soms zou je wel een spoedlijn willen hebben, zodat vrijwilligers die met de handen in het haar zitten omtrent een dringend probleem je direct kunnen bellen ..."

"Ook al waren we ambitieuzer in onze opzet, het resultaat is wel bemoedigend", zegt Sarah Verdonck. "Het noodzakelijke vertrouwen - basisvoorwaarde om om het even wat te beginnen - groeide langzaam maar zeker. We konden ook 2 Roma-mensen aanmoedigen om de rol van vrijwilliger op zich te nemen, wat toch al voor nieuwe impulsen zorgt."

Een **ondersteunend netwerk** zoals het Scholenoverleg en goede contacten met heel diverse diensten is een erg belangrijke voorwaarde om dit alles te doen slagen. "In Gent slaagt het beleid er toch wel in om voor afstemming te zorgen. Een voorbeeld hiervan: onlangs belde de **spijbelpolitie** ons op. Die vroeg of de vrijwilliger die een welbepaald Roma-gezin begeleidde mee kon op huisbezoek om mee voor een goed gesprek te zorgen. Als een politiedienst een dergelijke reflex opbouwt, dan voorkomt dit veel negatieve reacties."

Doorheen het hele traject merken vrijwilligers en diensten bij zichzelf toch een **verschuiving** van meningen over de Roma. "Waar we vroeger te vaak dachten dat zij hun kinderen niet graag naar school sturen, moeten we dit nu wel bijsturen", zegt Sarah Verdonck. "Nu zeggen we, het is erg knap van hen dat zij, ondanks die zware dagelijkse problemen, de moed en de energie vinden om hun kinderen naar school te brengen. Soms pas rond negen uur, half tien, dat wel, en ze zijn ook niet altijd in orde. Maar de inspanningen zijn aanwezig. En dat verdient alle steun."

Contact

Sarah Verdonck, Kom-Pas Gent vzw, Kongostraat 42, 9000 Gent
Tel.: 09/265 78 40

De Unie van de Romagemeenschap

Roma op weg naar school - De Romagemeenschap samen met lokale organisaties

De Unie van de Romagemeenschap streeft de maatschappelijke integratie van de Romagemeenschap na. Onderwijs is daarin één van de belangrijkste hefboomen. Daarom zocht en vond de Unie partners om de drempel naar het kleuter- en lager onderwijs voor Roma-ouders te verlagen. Ze organiseerden samen enkele info-sessies op maat van deze doelgroep, met succes.

De dialoogsessie als stevige methodiek

“Roma-ouders moeten gestimuleerd worden met hun vragen naar het onderwijs te stappen”, zegt Sait Sehersijan Sehersijan, voorzitter van de Unie. “Ze beschikken niet over de basisinformatie, tonen op het eerste gezicht weinig interesse en zien niet altijd het nut in van onderwijs.” Daarom zocht de Unie naar manieren om de interesse aan te wakkeren.

Ze vond een luisterend oor op het kabinet van Robert Voorhamme, schepen van Onderwijs in Antwerpen. Samen met de dienst Algemeen Onderwijsbeleid van de stad (AOBA) werd een **werkgroep** opgestart, met ook andere **lokale organisaties** die vanuit projectwerkingen reeds een constructieve samenwerking met de Roma’s realiseerden. Het doel was om vanuit positieve ervaringen met de Romagemeenschap een strategie uit te werken ter ondersteuning van de “sensibilisering en toeleiding” van de ouders. De Unie zou dan vanuit de specifieke culturele invalshoek het geheel meesturen. Deze werkgroep dacht na over informatie rond onderwijsthema’s (CLB, studietoelage, studiekeuze, opvoedingsondersteuning) en hoe die op maat van Roma-ouders te brengen.

AOBA heeft in het verleden reeds met succes **info-dialoogsessies** georganiseerd voor moeilijk bereikbare doelgroepen in Antwerpen. “Het opzet was om een gelijkaardige infosessie als experiment uit te werken”, zegt Sait Sehersijan, “om die dan in de toekomst structureel in te bedden in de werking van AOBA. Op die manier hopen we op een steviger netwerk van organisaties en samenwerkingsverbanden die uit dit proefproject zullen voortvloeien.”

Afbakening van de thema’s

Om de ouders te bereiken, zocht de werkgroep ook **vertrouwenspersonen** uit de Romagemeenschap zelf. Zij konden immers helpen bij de sensibiliseringscampagne en persoonlijke contacten leggen. “Het was de bedoeling dat de Roma-ouders via hun eigen lokale organisaties, familie, structuren naar het aanbod werden toegeleid”, zegt Sait Sehersijan. “We opteerden ook om met tolken te werken zodat de ouders hun individuele vragen in hun thuistaal konden stellen.”

De info-sessie vond plaats in januari 2010. **Vier basisthema’s** vormden de inhoud: school- en studietoelage, studiewijzer en inschrijvingsbeleid, centra voor leerlingenbegeleiding, opvoedingsondersteuning. Voor elk van deze thema’s werd een professionele medewerker uitgenodigd die zijn/haar dienst kort voorstelde en nadien vragen van ouders beantwoordde.

Dertien scholen hebben hun medewerking verleend. **52 ouders**, gespreid over de verschillende Roma-families, waren aanwezig. “Dat kunnen we toch geslaagd noemen”, zegt Sait Sehersijan. “Zowel

de Roma-ouders als de onderwijspartners hebben deze info-ontmoeting als positief ervaren. Een win-situatie voor alle betrokken partijen met vraag naar een vervolg.”

Het opzet is alvast geslaagd. Er is een **positievere beeldvorming** over het onderwijs bij de Roma. De Unie heeft een netwerk en samenwerkingsverbanden rond een werkbare methodiek samengebracht. Dit resulteert in een draaiboek 'sensibiliseren van Romaouders voor onderwijs'. Het project heeft zo een begin van basisvertrouwen tussen de Romagemeenschap en het onderwijs kunnen leggen. Het is ondertussen opgenomen in de informatiesessies van de studiewijzer van de stad Antwerpen.

Hoe het in de praktijk ging

Het werken met tolken bleek wel een belangrijke voorwaarde. “Het was niet gemakkelijk om tolken voor het Servo-Kroatisch en het Albanees via officiële instanties te vinden”, zegt Sait Sehersijan. “Daarom hebben we mensen aangesproken binnen de bestaande diensten zoals OCMW, de CAW's en vrijwilligersorganisaties die de taal beheersten.” De Unie leverde de tolk voor het Romanesj.

“We hadden ook een **overleg met alle scholen** van Antwerpen-Noord en omstreken. Op dit overleg werd de doelstelling en de methodiek toegelicht. Het scholenoverleg resulteerde in een eerste uitwisseling van problemen en oplossingen. We wensen in de toekomst deze geëngageerde scholen in de vorm van een werkgroep een forum aan te bieden om verder acties op het getouw te zetten.”

De activiteit vond plaats tussen 11 en 15 uur. De aanwezige ouders waren tevreden met het aanbod. Voor velen was dit het eerste contact met onderwijsdiensten. Veel ouders vertelden over hun individuele situatie en stelden hun vragen.

“De **gemoedelijke en open sfeer** bemoedigde enigszins het opstarten van de laatste infothema na de maaltijd”, zegt Sait Sehersijan. “Tal van ouders verlieten de zaal bij het stilleggen van de muziek. Daarom werd besloten voor een volgende gelegenheid de info te beperken tot twee thema's, het aanvangsuur te vervroegen en af te sluiten met maaltijd en muziek.”

“Uit deze eerste sessie merkten wij wel op”, zegt Sait Sehersijan, “dat het voor ouders niet evident is de juiste vragen te stellen over een materie die voor hen vaak ongekend is. Informatie waarin veel **herkenbare voorbeelden** waren verwerkt, maakte het geheel toegankelijker. Sleutelen aan een aangepaste methodiek blijft de uitdaging voor een volgende infosessie.”

Het aanbieden van een maaltijd, en vooral eigen muzikanten werden zeer gewaardeerd. De doelstelling van dit extraatje, met name '**ook u bent voor ons belangrijk!**' heeft menig ouder oprecht verbaasd. Vele ouders kwamen de sprekers uitvoerig bedanken. Sommigen kwamen na de sessie extra info en adresgegevens vragen om zelf contact op te nemen.

Een bredere dienstverlening

“We kunnen alleen maar hopen dat door het deelnemen aan een dergelijk aanbod het vertrouwen van ouders in zichzelf, in het onderwijs, in de dienstverlening groeit”, zegt Sait Sehersijan. “We blijven er alleszins van overtuigd dat **betrokken en goed geïnformeerde ouders** de onderwijskansen van de kinderen positief beïnvloeden.” Het Roma-'concept' wordt op termijn ingebed in de pro-actieve werking van de dienst Studiewijzer van de stad Antwerpen. Dit waarborgt een jaarlijks aanbod aan de Romagemeenschap inzake onderwijs.

"Deze basisinformatie over onderwijs is een eerste stap naar bewuster kiezen, participatie en een succesvolle schoolloopbaan", zegt Sait Sehersijan. "Misschien gaan dan meer mensen hun kinderen naar de (kleuter)school sturen, en ontstaat zo een positieve beeldvorming over de Roma binnen het onderwijs, en omgekeerd."

Er blijkt ook een groeiende interesse vanuit **andere stadsdiensten** om dit forum en deze methodiek te gebruiken, om zo hun aanbod te communiceren naar de Romagemeenschap. Er vonden ondertussen ook andere infosessie plaats: vrije tijd, sport en speelpleinwerking voor alle kinderen van de stad, CLB - huiswerkbegeleiding - studietoelage, het juridische kader omtrent huwelijk in België en regularisatie, ...

"Het opzetten, sturen en opvolgen van dergelijk projecten vanuit de Romagemeenschap kan niet langer op vrijwillige basis", besluit Sait Sehersijan. "Er is behoefte aan **officiële erkenning** en werkmiddelen om de Roma-Unie te kunnen uitbouwen tot een goed georganiseerde en gestructureerde organisatie, waar de Romagemeenschap een stem krijgt en waar lokale diensten en scholen een beroep kunnen op doen voor info, begeleiding en bemiddeling."

Contact

Sait Sehersijan , vzw Unie van de Roma-Gemeenschap, Patriottenstraat 62, 2600 Berchem
email: ngo.unieromabelgie@hotmail.com

VLOS - Vluchtelingen Ondersteuning Sint-Niklaas

De brug tussen school en ouders - Schoolpoortcontacten bevorderen

VLOS - Vluchtelingen Ondersteuning Sint-Niklaas - begeleidt al jaren vluchtelingen en asielzoekers, zoekt oplossingen voor hun concrete noden. Zo organiseert de vzw Nederlandse taallessen, doet aan medische en juridische begeleiding, zoekt naar gepaste huisvesting en houdt een 'VLOS'-bazar en -kruidenier open.

In dit schoolpoortposten-project probeerde VLOS van half februari tot eind december 2010 in 2 lagere scholen van het bijzonder onderwijs drempels voor Roma-leerlingen en hun ouders te verkleinen. Doel was de wederzijdse communicatie tussen school en ouders te doen groeien. Een dergelijk project bevordert integratie, maar is slechts efficiënt in een geheel van samenhangende ideeën en initiatieven. De stad Sint-Niklaas startte in mei 2010 een eigen brugfigurenproject, omkaderde het schoolpoortposten-project en garandeerde continuïteit tot het einde van het schooljaar..

Een brugfiguur is een vertrouwenspersoon

Roma zijn de grootste groep nieuwkomers in Sint-Niklaas en het Waasland. Sommige families zijn hier al 15 jaar. Ze zijn vaak of meestal van Kosovaarse afkomst, maar de meesten hebben ondertussen de Belgische nationaliteit. Net als nu hier, waren zij daar al **sedentair**. "Wat niet wil zeggen dat zij een

nomadisch denken volledig gebannen hebben”, zegt **Luc De Wilde** van VLOS. “Meer dan wij leven zij nog ‘van dag tot dag’, en ‘we zien wel’, wat bijvoorbeeld ook blijkt uit hun arbeidsloopbaan.”

Zeycan Benli was vorig jaar als brugfiguur deeltijds aan het werk om in twee buitengewone lagere scholen de band te leggen met de Roma-ouders. Eén dag per week per school, zo is haar taak omljnd. Vanaf half mei 2010 werkte Zeycan in een team met ook twee nieuwe stedelijke brugfiguren, zodat ze heel wat ervaringen kunnen uitwisselen. Maar zij was specifiek voor de Roma aangesteld.

Zeycan kende de Roma-families al een beetje, aangezien zij via Odice vzw, het autonoom provinciaal integratiecentrum voor Oost-Vlaanderen, betrokken was bij het rapport over 10 jaar Roma-werking in het Waasland.

“Als je je wil waarmaken als **vertrouwensfiguur** bij de Roma, dan scheelt het als je al een voet in huis hebt”, zegt Zeycan. “Het is mijn taak om vooral op informele wijze contact te leggen met de Roma, via bijvoorbeeld huisbezoeken. Ik probeer de band met de school hechter te maken, de ouders te motiveren om naar de oudercontacten te komen. De eerste schuchtere stappen zijn de belangrijkste, zeker als je weet dat sommige ouders nog nooit in de school van hun kinderen zijn geweest. Dan is een simpele rondleiding, een koffiebabbel al heel wat.”

De ouders krijgen ook hulp bij het invullen van de formulieren voor de studietoelagen. Dat gebeurt op speciale zitdagen, maar ook in de scholen zelf.

Joke Maes van de dienst Samenleving begeleidt het stedelijke brugfigurenproject. “De drempels om naar de school toe te stappen, zijn soms hoog”, zegt Joke. “De ouders willen wel, maar kennen de **schoolcontext of -cultuur** onvoldoende. Ouders komen soms niet naar school omdat ze ervan uitgaan dat de school hen toch niet zal begrijpen. Als je niet weet of beseft dat onderwijs je extra kansen kan bieden, dan stimuleer je je kinderen ook niet echt.”

“Ook vanuit de school gezien is er een kloof”, zegt Luc. “Soms heeft ze onuitgesproken hoge **verwachtingen** naar de ouders. Of de schoolse taal blijkt te specifiek. Het is niet altijd makkelijk om tegen de vooroordelen of veralgemeningen in te gaan: ‘ze zijn weeral te laat’, ‘ze hebben weer geen geld bij’, ... Daarom is er met het LOP voor de scholen een studiedag ingericht over Roma. Verder proberen we soms samen met leerkrachten op huisbezoek te gaan. Zo leren ze de specifieke levensomstandigheden kennen.”

Voor de leerkrachten is de specifieke Roma-achtergrond nu duidelijker. Daarom doen ze nu ook extra moeite om Roma-ouders hartelijk te ontvangen, een warm onthaal aan te bieden bij een oudercontact. “Zo zijn er al plannen voor een gezamenlijke **picknick** met ouders en leerlingen van beide scholen”, zegt Zeycan Benli, “een netoverschrijdend initiatief.”

“Het is erg belangrijk dat het wantrouwen, de vrees voor het onbekende bij ouders wegeeft”, zegt Joke Maes. “En dat lukt goed, doordat Zeycan Roma met een positieve en open blik, en met **oprechte betrokkenheid** benadert. Op die manier kan zij ook al eens met een meer negatieve boodschap komen.” Ze heeft samen met de scholen een olijsting gemaakt van problematische afwezigheden, legde daarna huisbezoeken af en luisterde begripvol naar de achterliggende redenen. Tegelijk kon ze toch hameren op het belang van een regelmatige aanwezigheid.

“Langzaamaan groeit er zo inzicht in onze samenleving”, zegt Joke, “in het belang van een **goede opleiding**. Zo proberen we hen te stimuleren hun kinderen ook naar het kleuterklasje te sturen. Niet evident in een Roma-traditie om de kinderen op zo jonge leeftijd al ‘los te laten’ ...”

Gekaderd in een breder Roma-beleid

Naast het zorgen voor een goed onthaal, denkt VLOS ook aan volgende stappen. Zo zou de vzw ook graag een inventaris opmaken van elementen die de oorzaak zijn van slechtere **schoolresultaten** bij Roma-kinderen. Ook denkt men aan het samenbrengen van school en ouders rond persoonlijke, soms negatieve wederzijdse gevoeligheden die leven, om die via overleg weg te werken. VLOS wil ook een methodiek van de Roma-kinderwerking om emoties bespreekbaar te maken bij scholen verspreiden.

Zeycan onderhoudt goede contacten met het **Roma Cultureel Centrum (RCC)**. Het centrum opende zijn deuren in de zomer van 2010. De Roma waren al een tijdje op zoek naar een geschikte locatie voor hun culturele activiteiten. Een oud magazijn werd omgebouwd tot een ruime ontmoetingsruimte met leslokalen, gebedsruimte, sanitair en een wasvoorziening. De Roma hebben grote plannen met het RCC. Verder zijn er ook lessen in de eigen Romataal, -cultuur en -traditie. "Als scholen het RCC beter leren kennen", zegt Zeycan Benli, "kan het RCC ook helpen bij het ondersteunen van acties die de school onderneemt."

Zo groeien betrokkenen naar elkaar toe: scholen, stadsdiensten, Roma-ouders, RCC, ... "Er komen steeds nieuwe vragen los", zegt Luc, "en er zijn **nieuwe vormen van overleg** nodig. Zo zou een eigen vrouwenwerking terug een volgende stap kunnen zijn, maar belangrijk blijft dat het deze maal vanuit henzelf start. We moeten alert inspelen op wat zijzelf aangeven. Op termijn moet dit hele project en de daarmee gepaard gaande initiatieven leiden tot een breder onderwijs."

Het wantrouwen naar de niet-Roma was en is nog levendig. "De angst dat hun kinderen teveel gaan 'verwesteren' blijft groot", zegt Joke. "Zeker wanneer hun kinderen naar het middelbaar onderwijs gaan neemt de schrik om de controle te verliezen toe."

Maar er zijn **hoopgevende signalen** dat het wederzijds vertrouwen groeit. "Zo kregen we de Roma-kinderen voor het eerst mee op de bosklassen van de school", zegt Zeycan Benli. "Dit lijkt evident, maar het is een erg grote stap voor Roma-ouders!"

Contact

Luc De Wilde en Joke Maes, VLOS vzw, Kasteelstraat 4, 9100 Sint-Niklaas

Tel.: 03/766.29.13 – email: jozef.hertsens@vlos.be - www.vlos.be

Service d'Actions sociales

Inschakelen van iedere actor op het terrein om de Romabevolking te integreren

In de Luikse wijk Saint-Leonard wonen veel migranten. De dienst voor maatschappelijke actie (le Service d'actions sociales - SAS en daarbinnen service d'aide en milieu ouvert - AMO), verleent er al twintig jaar preventieve bijstand aan kinderen en jongeren van 0 tot 20 jaar en hun familie. Het project 'Roms-Actions' mikt specifiek op Roma die zich in groten getale in de wijk hebben gevestigd en van wie de integratie, in het bijzonder in de scholen, niet vanzelfsprekend is.

De wijk Saint-Leonard is al sinds de jaren vijftig een opvangplek voor de verschillende migrantenstromen in België. Meer dan 40% van de bevolking van de wijk is van vreemde afkomst; ze vertegenwoordigen 70 nationaliteiten. De wijk telt ook meer dan 35% werklozen en sociale uitkeringsgerechtigden. Het gaat ook om een wisselende bevolkingsgroep. De economische en familiesituaties evolueren erg snel en zorgen voor een groot verloop onder de bewoners. Deze kenmerken verklaren ongetwijfeld zowel de grote aanwezigheid van verenigingen en initiatieven die proberen in te spelen op de noden van deze kwetsbare bevolking, als het actieve partnerschap en de netwerking van de bestaande verenigingen, in het bijzonder via de 'Coordination sociale' van Saint-Leonard. Deze maatschappelijke coördinatie werd vier jaar geleden opgericht om de bevolking in haar onzekere situatie te helpen bij de zoektocht naar de nodige bestaansmiddelen, maar ook om hen de weg te tonen naar andere hulpbronnen zoals onderwijs en cultuur.

Het verbaast dan ook niemand dat het aantal Romagezinnen in Saint-Leonard al gedurende 6 à 7 jaar, met de migratie uit de landen van Oost-Europa, gestaag stijgt (ongeveer 340 in de wijk). Giancarlo Paglia, directeur van de Service d'Actions sociales (SAS), formuleert het als volgt: «*De Roma zijn er, maar ze zijn niet erg zichtbaar. Ze bewegen zich veeleer in groep en leven teruggeplooid op zichzelf. Gezien hun geschiedenis van afwijzing en stigmatisering, integreren ze zich niet in de wijk en doen ze geen beroep op diensten en instellingen. De rest van de bevolking staat erg negatief tegenover deze gemeenschap en de zeldzame verenigingen en instellingen die Roma op bezoek krijgen, zeggen dat het moeilijk is om met deze families een relatie op lange termijn op te bouwen. Dat was het geval in scholen waar Romakinderen ingeschreven waren. In de wijk zijn er in hoofdzaak vier scholen waar meer dan 80 kinderen ingeschreven zijn, maar de directies en de leerkrachten vertellen dat een volgehouden scholing problematisch is, gezien het enorme absentisme, de grote problemen om contacten te leggen met de ouders, families die plots verdwijnen zonder een spoor na te laten... Omdat het zo moeilijk is om deze gemeenschap te benaderen, gezien hun diepgeworteld wantrouwen, leek het ons gerechtvaardigd om hen via allerlei initiatieven te helpen om zich te integreren.»*

Inzicht krijgen in de levensomstandigheden van de Roma

Op basis van deze vaststellingen stelde SAS zich de vraag hoe zij deze bevolkingsgroep en de lokale actoren zoals scholen, verenigingen en sociale diensten kan helpen om een beter inzicht te krijgen in de situatie van deze specifieke gemeenschap. De SAS nam deel aan colloquia, zoals dat van de Koning Boudewijnstichting in maart 2009, en aan vormingsdagen georganiseerd door het 'Centre de Médiation des gens du voyage', het bemiddelingscentrum voor woonwagenbewoners. Daarop besloot de dienst, met de steun van de Stichting, om een specifieke actie op te zetten voor deze bevolkingsgroep,

toegesplitst op de scholing en op het bieden van hulp om de aanwezigheid van Romakinderen op school te bevorderen.

Een eerste fase van het project focuste op de communicatie met de verschillende actoren op het terrein: *«We organiseerden twee informatiesessies met verschillende genodigden», zegt Giancarlo Paglia, "de sociale coördinatiediensten van de wijk zoals het 'maison médicale', het ocmw, de basis- en secundaire scholen van de wijk en hun PMS-centra, de raadpleging van ONE (Franstalig Kind en Gezin), de gezinsplanning, het wijkbestuur..., maar ook het centrum voor geestelijke gezondheidszorg Taban, en het opvangcentrum voor personen met een drugsverslaving Cap Fly. Andere genodigden waren het CPMS van de stad Luik, vertegenwoordigers van de dienst jeugdbijstand, leerkrachten... Het bemiddelingscentrum voor woonwagenbewoners trad er op als expert. We verzamelden gegevens over de geschiedenis van deze gemeenschap, over de vormen van afwijzing waarmee ze werd geconfronteerd, maar ook over de verschillende wettelijke statuten die de Roma vandaag in België kunnen hebben. Dat statuut is sterk bepalend voor hun bestaansmiddelen en bijgevolg ook voor de scholing van de kinderen. Via deze werkwijze wilden we ervoor zorgen dat alle deelnemers over een gemeenschappelijke basiskennis over de Roma beschikten zodat ze hun reële situatie en hun manier van handelen beter konden begrijpen. In dat verband werd er trouwens een actieonderzoek opgezet met de Universiteit Luik, in het kader van een master in de sociologie. Dat leidde ook tot de oprichting van een commissie over het absentisme op school – en over alle afwezigen, niet alleen de Romakinderen - met de schooldirecties, om te werken rond het kind en zijn gezin, rekening houdend met zijn leefomgeving. Tevens groeide er ook een echt beeld van de rol die de verenigingssector in dit verband kan spelen.»*

De wagons aan de trein vastkoppelen

Tijdens de tweede fase werd er contact opgenomen met de scholen met een hoge concentratie Romakinderen om te zien hoe het project hen concreet kon helpen om de scholing te ondersteunen. Giancarlo Paglia: *«We hebben alle scholen bezocht en de leerkrachten vertelden ons dat het werk op school kan beginnen als de Roma over een minimum aan stabiliteit beschikken en als er vertrouwen is. Ze beklemtoonden ook dat de school steun moet bieden aan kinderen die vaak een aanzienlijke achterstand hebben opgelopen voor bepaalde vakken en die problemen hebben met het leren van de taal. Sommige scholen hielpen we bij het verbeteren van hun infrastructuur, bij het initialiseren van de computers, bij het organiseren van lessen Frans als vreemde taal . Leerkrachten die geconfronteerd werden met erg moeilijke gevallen, vroegen ons om specifieke steun. We konden hen, binnen de school, ondersteunen met bijkomende activiteiten, en ook via activiteiten binnen de SAS die we buiten de school organiseren.»*

Er werden activiteiten ontwikkeld rond taalkundige onderdompeling, theater- en filmavonden, knutselen, ... waarbij permanent Frans de voertaal was en waar de herhaling van gangbare woorden constant werd ingeoefend. Tijdens de schooljaren 2009-10 en 2010-11 werden de contacten versterkt, eerst binnen homogene groepen met enkel Romakinderen en -jongeren en later binnen meer heterogene groepen met kinderen van verschillende herkomst. Er werd een huistaakschool opgericht waaraan 35 kinderen deelnamen. Giancarlo Paglia verheugt zich eveneens over het feit dat de Romafamilies sindsdien deelnemen aan buurtfeesten zoals het carnaval of het festival 'honderd gezichten'. *«Een groot teken van vertrouwen blijkt ook uit het feit dat de kinderen en jongeren deze zomer mee op kamp gaan naar zee.»*

De deuren van de werkgelegenheid openen

Als derde fase van het project wilde de SAS de jongeren helpen om toegang te krijgen tot de arbeidsmarkt, ongetwijfeld de meest duurzame stap om zich te integreren in de samenleving. François Mersch, coördinator SAS, werkte deze aanpak uit met de hulp van een student/stagiair die Communicatie studeert aan de ULg en zelf een cultureel bemiddelaar is. *«Een twintigtal jongeren tussen 18 en 25 jaar werd op deze manier geholpen. Wanneer ze een leefloon hadden was de taak iets gemakkelijker. Zo hebben ze immers toegang tot opleidingen, ook al moeten ze vaak eerst een cursus alfabetisering of niveausherstel volgen. Het traject verloopt langzaam, soms moeten we aandringen en moeten ze weer op gang gebracht worden, maar de boodschap aan de Roma is in essentie: het is mogelijk om er te komen, maar het vraagt tijd.*

Voor hen die geen recht hebben op een leefloon zijn de mogelijkheden beperkter. Deze jongeren hebben doorgaans geen diploma en geen kwalificaties, ook al beschikken ze over goede vaardigheden. Ze kunnen natuurlijk terecht bij de sociale promotie en bij uitzendkantoren of ze kunnen starten met een activiteit als zelfstandige, maar dat houdt meer risico's in. We kwamen tot het besluit dat het pover gesteld is met de netwerken van deze jongeren, hoewel dat een basis is om toegang te krijgen tot een baan. In elk geval was het belangrijk om hen de sleutels te geven die hen inzicht kunnen geven in de wereld waarin ze leven. We hebben voor het festival '100 gezichten' tijdens de zomer ook voor twee weken een jonge Roma aangeworven die secundair onderwijs gevolgd had. Hij en zijn familie waren er trots op en het gaf aan iedereen de boodschap dat zoiets mogelijk is.»

De dienst maatschappelijke actie SAS verklaarde erg tevreden te zijn over de projectoproepen en de intervisie die de Stichting organiseerde om het opzetten van de projecten te begeleiden en om na te denken over de scholingsteun die aan de Romabevolking kan worden gegeven. De uitwisseling met de projecten die in het hele land werden uitgevoerd vormde een belangrijke inspiratiebron. Aan de ene kant kon dankzij de steun van de Stichting in de wijk Saint-Leonard een hele reeks acties worden opgestart om de Roma te helpen om de weg naar de school te nemen. Aan de andere kant konden er op die manier ook dynamische processen en vormen van samenwerking op gang worden gebracht, met name met het bemiddelingscentrum voor woonwagenbewoners dat sindsdien elke woensdag bij de SAS een permanentie verzekert. Nu is het nodig de gevoerde acties te verankeren, andere financieringsbronnen te vinden en nieuwe wijken te bereiken. Heel wat nieuwe stappen in het vooruitzicht.

Contact

Giancarlo Paglia, Service d'actions sociales, Jonruelle 15, 4000 Liège
Tel.: 04/227 11 82 - e-mail: sasamo@skynet.be

Ecole de l'Alliance

Hulp bieden aan ouders om het schooltraject van de kinderen te stabiliseren

In de Alliance-school (Monceau-sur-Sambre) neemt het aantal Romaleerlingen al verscheidene jaren gestaag toe. Dat heeft ongetwijfeld te maken met het opvangbeleid dat de instelling tegenover hen voert. De families leven in grote onzekerheid. Dat maakt het hen moeilijk om na te denken over de scholing van hun kinderen. De Alliance heeft onder meer een project opgezet om deze ouders te helpen bij hun integratie en om zo het schooltraject van de kinderen te stabiliseren. De integratie vereist alvast het leren van de taal.

Romafamilies vestigen zich al een tiental jaren in de omgeving van Charleroi, met name in Monceau-sur-Sambre en Marchienne-au-Pont, op zoek naar goedkope huisvesting. In de armste wijken is de Turkse gemeenschap sterk vertegenwoordigd. Het samenleven verloopt niet altijd op een harmonieuze manier en op school worden de Romakinderen niet goed aanvaard. Maar in Monceau-sur-Sambre bestaat er ook een vrije evangelisch-protestantse school. Door het religieuze aspect (veel Roma behoren tot de protestantse pinksterbeweging) vonden bepaalde families de weg naar deze lagere school en werden ze er warm onthaald. De mond-aan-mondreclame deed de rest: van alle leerlingen van de school (80 in het kleuteronderwijs en 170 in de basisschool), is vandaag 1 leerling op 7 van Roma- of Roemeense herkomst (met 90% Roma en 10% Roemenen).

Marc Tirifahy, directeur van de kleuter- en basisschool Alliance geeft uitleg: *«Het delen van dezelfde eredienst en het feit dat onze school de klemtoon legt op waarden zoals zelfhulp, uitwisseling, solidariteit en openstaan voor verschillen, hebben er ongetwijfeld toe bijgedragen dat de Romakinderen en -ouders zich welkom voelden en vertrouwen hadden. Dat vertrouwen moest wel gewonnen worden: de ouders hadden het heel moeilijk om hun kinderen, vooral de jongsten, aan ons toe te vertrouwen. Vandaag kunnen we hen ervan overtuigen om vanaf de kleuterklas te komen. Dat helpt veel bij het verwerven van basiskennis, vooral op het vlak van de taal. In het begin plooiden de kinderen zich op zichzelf terug, binnen hun eigen gemeenschap, spraken ze enkel hun eigen taal en verhinderden ze aldus de taalonderdompeling die ze hard nodig hadden. We hebben ons ingespannen om hen te integreren onder de andere leerlingen.»*

Weerstanden overwinnen

Het was ook nodig om bij de andere ouders de vrees weg te nemen dat het algemene niveau zou dalen omdat er zwakkere leerlingen in de klassen zaten. Daarom werd er voor deze leerlingen een specifieke scholingondersteuning bedacht zodat ze hun achterstand konden inlopen, zowel inzake schoolvakken als hun kennis van het Frans. Er werd voor hen een cursus Frans als vreemde taal georganiseerd. Stap voor stap slaagde de school erin hen te integreren, door het waarderen van hun knowhow en hun cultuur, bijvoorbeeld tijdens schoolfeestjes.

Marc Tirifahy: *«Door deze leerlingen te behandelen zoals de anderen, voelden ze zich aanvaard en geliefd. Dat heeft enorm veel bijgedragen tot hun welslagen en hun integratie. Maar we hebben wel moeten werken aan de weerstand bij de verschillende groepen. We moesten ook vooroordelen tussen*

de gemeenschappen overwinnen, met name tussen Roma en Roemenen. Maar we hebben vooral laten zien dat de kinderen werden verwelkomd zoals de anderen en dat we bezorgd waren over hun welzijn. Dit jaar bijvoorbeeld hebben we voor de kinderen die niet meegingen op sneeuwklas (van wie veel Roma, want de ouders hebben niet noodzakelijk de middelen en ze kunnen zich vooral niet voorstellen dat ze een tijd gescheiden zouden zijn van hun kinderen), een speciale week georganiseerd, in plaats van ze te verspreiden over de andere klassen. Ze hebben een toneelstuk gemaakt op basis van verhalen, net zoals de leerlingen die vertrokken waren op sneeuwklas. Bij hun terugkeer hebben beide groepen een voorstelling gegeven.»

He resultaat van deze inspanning blijkt uit de erg bemoedigende schoolresultaten. Die getuigen van een onverhoopte vooruitgang en de hoop dat deze leerlingen hun studies kunnen voortzetten in het secundair onderwijs in het aangrenzende college. Deze school werkt in dezelfde geest en met evenveel aandacht voor dit kwetsbaar publiek.

De ouders helpen

Om deze resultaten te bereiken moest er met de ouders een hele weg worden afgelegd. De school nam contact met Manix, de verantwoordelijke van de lokale Romagemeenschap. Vrijwilligers van de protestantse gemeenschap werkten ook mee bij het opbouwen van het vertrouwen door hen materiële hulp te bieden.

«Van de kant van de school», beklemtoont Marc Tirifahy, «wilden we ook de ouders helpen, omdat we inzagen dat de scholing van de kinderen chaotisch zou verlopen als er geen minimale stabiliteit was. We stelden bijvoorbeeld vast dat de grootste kinderen vaak afwezig waren om hun ouders te helpen bij administratieve stappen omdat zij de taal machtig zijn. Erg snel kwamen we tot het besluit dat we de ouders konden helpen om beter Frans te leren. Zo zouden ze zich beter kunnen integreren in de samenleving, en zou het contact met de school en de opvolging van de kinderen vlotter kunnen verlopen.»

Het contact met de school en de kennis van het Frans werden bevorderd via het organiseren van ontbijtbijeenkomsten voor de ouders. Aldus konden ze op een informele manier samenkomen om te spreken over de vooruitgang en moeilijkheden bij de kinderen, in een vriendschappelijke en ontspannen sfeer. Ook aan de ouders worden lessen Frans als vreemde taal aangeboden. Dankzij de steun van de Koning Boudewijnstichting kon de school didactisch materiaal aankopen en cursussen organiseren met een dubbel doel: hen in staat stellen om de taal te leren en tegelijk inspelen op de administratieve problemen waarmee de ouders geconfronteerd worden.

Marc Tirifahy formuleert het zo: *«Door het vertrek van enkele personeelsleden en een moederschapsverlof werden de lessen voor het jaar 2010-2011 gereorganiseerd: sommige ouders lieten het leerproces los, maar via de administratieve begeleiding die we aanbieden, bleef het contact behouden. Elke vrijdagmorgen helpt een personeelslid, dat zich ook bezig houdt met de kinderen, de ouders bij hun administratieve stappen, en tegelijk leren ze de basiswoordenschat om die stappen te zetten. Soms moeten we hen fysiek begeleiden, bijvoorbeeld om sociale bijstand of gezinsuitkeringen waarop sommigen recht hebben, te kunnen krijgen, of bij hun contacten met de Forem om een job te kunnen vinden. Maar het is de bedoeling om hen zelfredzaam te maken.»*

Een van de toekomstige projecten van de Alliance-school zou het ontwikkelen van naschoolse

ondersteuning, de zogeheten «huistaakschool» kunnen zijn, omdat de woonomstandigheden niet altijd bevorderlijk zijn om te studeren. Dit zou een stap vooruit betekenen om de kinderen en jongeren op de goede weg te zetten voor een geslaagde scholing en integratie in de samenleving.

Contact

Marc Tirifahy, Ecole de l'Alliance, rue du Mons 108, 6031 Monceau-sur-Sambre (Charleroi)
Tel.: 071/70 01 59 - e-mail: ecole.alliance@brutele.be

Rode-Kruis van België, Gemeenschap Wallonië-Brussel

Faciliteren van de scholing van Romakinderen die in opvangcentra verblijven

De Franse Gemeenschap telt een vijftiental opvangcentra die onder het toezicht vallen van de afdeling ADA (opvang van asielzoekers) van het Rode-Kruis van België. Daar zijn ook geregeld Romafamilies bij en men vond het nuttig om de scholing van hun kinderen te ondersteunen via een specifieke begeleiding. Dankzij de projectoproep van de KBS konden er initiatieven worden genomen om het contact met de scholen te verbeteren.

Sommige Romafamilies dienen een asielaanvraag in en willen zo een beschermd statuut en het recht om wettelijk in België te verblijven, verwerven. Tijdens het onderzoek van hun asielaanvraag kiezen sommigen onder hen noodgedwongen voor een verblijf in een open centrum, dit is een tijdelijke opvangplek waar de bewegingsvrijheid van de bewoners niet wordt beperkt. Voor hun huisvesting, hun voeding en hun sociale, juridische en psychologische begeleiding wordt gezorgd door de centra beheerd door Fedasil (het Federaal Agentschap voor de opvang van asielzoekers, telt ongeveer 45 opvangcentra in België), of door het Rode Kruis van België, dat in de Franse Gemeenschap 14 centra beheert. Het verblijf van die families duurt in principe vier maanden, maar die termijn wordt in de praktijk vaak verlengd.

Zodra de families aankomen in de opvangcentra van het Rode-Kruis, wordt aan ouders met kinderen in de schoolleeftijd voorgesteld om hen in te schrijven in een school zodat ze hun schooltraject kunnen beginnen of voortzetten. Vaak nemen de centra het initiatief om de kinderen in te schrijven in een kleuter- of lagere school in een dorp dichtbij de centra.

Emilien Clonan, verantwoordelijke scholing van de afdeling ADA en coördinator van het ouderschapseducatie- en schoolintegratieproject EPIS, uitgevoerd met de steun van het Europees Vluchtelingenfonds (EVF), beklemtoont echter dat «(...) de integratie van de kinderen van de Romafamilies niet altijd op een optimale manier verloopt. Dat is ook het geval bij kinderen met een andere afkomst, maar bij de Roma stoot men vaak op onbegrip, vooroordelen, andere zeden en gewoonten tussen de school en de Romaouders, maar ook tussen de Romaouders en de ouders van andere allochtone kinderen. Het gaat dus om specifieke problemen. De schoolfacilitatoren belast met het stroomlijnen van het contact tussen de migranten die in de centra worden opgevangen en de scholen, beschikken niet over de nodige instrumenten en middelen om kwaliteitsvol in te grijpen.»

Opleiden van schoolfacilitatoren

Om de schoolfacilitatoren beter te informeren en om hen te helpen bij de opvang en begeleiding van een Romapubliek werd er een specifieke cel opgericht. Die organiseerde voor hen een vormingsdag met als spreker onder meer Régis Guyon, leerkracht/begeleider van het CASNAV in Reims, het academisch centrum voor de scholing van nieuwkomers en kinderen van woonwagenbewoners.

Emilien Clonan: *«Régis Guyon is een professional gespecialiseerd in Romakwesties die al jaren werkt rond de scholing van dit publiek. Hij gaf een erg interessante uiteenzetting over het onderwerp, waarin hij benadrukte dat men zich niet mag laten opsluiten in exclusief culturele verklaringen van de verschillen. Hij beklemtoonde veeleer de pijnlijke discriminatie waarmee de Roma in scholen geconfronteerd werden.»*

Op deze dag konden de leden van de cel ook kennismaken met de krachtlijnen van de vorming verstrekt door het 'Centre de Médiation des gens du voyage', het bemiddelingscentrum van woonwagenbewoners. Aan het einde van de dag kreeg een van de deelnemers een exemplaar van het tijdschrift *Diversité*: «Roms, Tsiganes, Gens du voyage»⁵. Dit werd gepubliceerd na een colloquium in 2009 in Besançon dat handelde over de plotse veranderingen, opvang en scholing van de Roma in Europa: «Roms d'Europe: ruptures, accueils et scolarisations».

De schoolfacilitatoren vonden de vormingsdag erg verrijkend. De nieuwe inzichten stelden hen in staat om doeltreffender te communiceren met de Romaouders en om hun begeleiding aan te passen. Ook de scholen wonnen bij deze vorming omdat ze voortaan een bevoorrecht contact hebben met de opvangcentra en met de gesprekspartners die gevoelig zijn voor de thema's die belangrijk zijn voor de Roma. Tot slot konden de leden van de cel de informatie die ze op de vormingsdag verzameld hadden, verspreiden onder hun medewerkers.

Het woord geven aan Romaouders

Emilien Clonan vervolgt: *«Bij het project dat werd ingediend bij de Koning Boudewijnstichting hoorde ook het realiseren van een instrument dat het woord kon geven aan de Romafamilies en ook aan de wetenschappelijke waarnemers die de scholingsproblematiek opvolgen. Het was de bedoeling om een filmpje te maken dat de woorden van beide groepen levendig en interactief kon voorstellen, waarbij de Romafamilies hun kijk op de school konden geven en konden aangeven welke moeilijkheden ze ondervinden met deze wereld. Jammer genoeg belandde de opvang van migranten in België in de winter van 2010 in een erg grote crisis wegens het gebrek aan opvangplaatsen in de opvangcentra. Het Rode Kruis moest 450 nieuwe plaatsen scheppen, op een totaal van 2.800 plaatsen die dringend gecreëerd moesten worden. Het filmproject werd als gevolg daarvan uitgesteld. Maar ik wanhoop niet en hoop het te realiseren in de komende maanden.»*

In dezelfde geest organiseert het scholingsteam van de afdeling ADA sinds juli een opinieonderzoek bij 50 families die ondergebracht zijn in acht opvangcentra van het Rode Kruis. Bij die families horen een vijftiental Romagezinnen. Het onderzoek wil de educatieve gewoonten van migranten in kaart brengen.

.....
5 Revue *Diversité* nr.159, publicatie CNDP, december 2009.

Uit de interviews blijkt in elk geval dat de ouders erg bezorgd zijn over de scholing van hun kinderen. Ze wijzen hun verantwoordelijkheid in dit verband helemaal niet af, maar ze zijn niet goed op de hoogte van de structuren waarmee ze te maken hebben.

Dat beklemtoont Emilien Clonan, verantwoordelijke van dit opinieonderzoek: *«We stellen trouwens vast dat de traditionele problemen rond afwezigheden op school, die vaak problematisch zijn bij Romakinderen, niet worden bevestigd bij onze families. Dat zou kunnen betekenen dat de ouders ervoor zorgen dat hun kinderen naar school gaan als ze over een correcte huisvesting en bestaansmiddelen beschikken. Binnen het project EPIS werken wij rond kwesties zoals educatie, de rol van de ouders en integratie op school en we hebben een informatiebrochure over scholing in België opgesteld, uitgegeven in zeven talen. We werken ook rond het probleem van de zelfredzaamheid van de ouders en rond het aanpakken van de scholing, in samenwerking met de maatschappelijk assistenten van het ocmw. Het werk rond de scholing van de Roma- en andere kinderen die worden opgevangen in onze centra, is dus een permanent aandachtspunt.»*

Contact

**Emilien Clonan, Département Accueil des demandeurs d'asile (ADA) de la Croix-Rouge de Belgique, rue du Durbuy 140, 6990 Melreux
Tel. : 084/36 00 82**

VZW L'Oranger (AMO)

Als de band met de Romafamilies slechts aan één draadje hangt

L'Oranger is al 23 jaar actief in de Maritiemwijk van Sint-Jans-Molenbeek en verder ook in heel het noord-westen van het Brussels Gewest. Deze vereniging wil haar studieruimtes openstellen voor de Romakinderen en -jongeren uit de wijk. Uit ervaring blijkt dat het opbouwen van een duurzame band met de families de hoofduitdaging is bij een dergelijk plan.

Binnen L'Oranger, een open opvangcentrum (AMO) dat erkend is door de Franse Gemeenschap, ziet men al verscheidene jaren dat de bevolking van de wijk waar de vereniging gevestigd is, verandert. De Maritiemwijk van Sint-Jans-Molenbeek, gelegen naast de site van Tours en Taxis, vangt al jaren een erg bestaansonzekere bevolking op, hoofdzakelijk migranten uit de Maghreb-landen. Maar de afgelopen jaren merkt men dat er steeds meer mensen met andere nationaliteiten komen wonen, onder wie Romafamilies die zich in deze wijk vestigen omdat de huurprijzen er lager liggen dan elders in de hoofdstad. Hun intrek in de wijk verloopt echter niet zonder strubbelingen en hun integratie is niet vanzelfsprekend.

Salvatore Mulas, directeur van L'Oranger, schetst de context: *«Onze hoofdactiviteiten hebben betrekking op individuele sociale bijstand, collectieve actie met beperkte groepen van jongeren en volwassenen, en gemeenschapsacties die een band willen creëren tussen de bevolking en de instellingen en diensten. Zo komen we uiteraard in contact met de reële situatie van de bevolkingsgroepen in onze*

wijk. Binnen dat kader hebben we in januari 2009 een studieruimte gecreëerd voor kinderen van het laatste jaar van de basisschool en jongeren van de eerste en tweede graad van het secundair onderwijs. Vóór de opening van deze studieruimte en om ons project voor scholingondersteuning zo goed mogelijk op te bouwen, hadden we contact opgenomen met de coördinator van de prioritaire educatiezone (zone d'éducation prioritaire) van Sint-Jans-Molenbeek en met de directrice van gemeenteschool nr.2, die gevestigd is in de Maritiemwijk. Uit de contacten met de directrice bleek dat we de scholingondersteuning konden aanbieden aan ons basispubliek, maar ook aan de Romakinderen van de wijk. Maar in dat geval moesten er banden en bruggetjes worden gecreëerd met deze gemeenschap die zich niet gemakkelijk laat benaderen omdat ze op zichzelf teruggeplooid leeft. Aanvankelijk hadden we drie Romajongeren geïntegreerd in de studieruimte op woensdagnamiddag, maar de noden van de Romakinderen bleken duidelijk veel groter te zijn. Ze hadden het vooral moeilijk met het leren van het Frans. Dat vereiste dus volgehouden aandacht en een specifieke begeleiding.»

Specifieke studieruimtes

In september 2009 werd er met de steun van de vzw Ciset, die thuis is in Romakringen, exclusief voor Romakinderen en -adolescenten een studieruimte ingericht. Dat was nodig omdat velen van hen problemen hebben met de taal, maar ook omdat de Romajongeren werden afgewezen door de andere aanwezige gemeenschappen die geen culturele vermenging wilden. Dankzij de contacten die werden aangeknoopt door de vzw Ciset kwamen de Romajongeren van de wijk en ook van de gemeenten Sint-Gillis en Sint-Joost opdagen voor het schooljaar 2009-2010 en namen ze deel aan de activiteiten. Het bleef echter moeilijk om de adolescenten die niet deelnamen aan de activiteiten te bereiken. Bij kinderen zijn gendergemengde activiteiten gemakkelijker te realiseren. De medewerkers moesten de deelnemers herhaaldelijk herinneren aan het belang van een regelmatige aanwezigheid en van het naleven van de uurroosters.

«Bij het begin van het schooljaar 2010 werd de groep gereorganiseerd», vertelt Pascal Wincq, verantwoordelijke communautaire en collectieve acties van L'Oranger, «en werden er geen Romajongeren van Sint-Joost ingeschreven omdat we gehoord hadden dat men daar zelf een gelijkaardige studieruimte had geopend. Er kwamen wel nieuwe jongeren, uit de wijk, maar ook uit de rest van Molenbeek en uit de gemeente Laken. Vandaar dat we een nieuwe groep moesten oprichten. De nieuwkomers waren veel chaotischer dan de kinderen en adolescenten van de andere studieruimtes. We voerden een systeem met een grotere responsabilisering in om de zelfregulering te bevorderen. Dat werkte vrij goed, ook al moesten sommige erg onrustige jongeren ernstig ingeperkt worden. We wilden ook werken aan de integratie en de inclusie van Romajongeren binnen andere groepsactiviteiten, zoals l'Oranger Club Maritime, maar dat bleef erg moeilijk. Tot slot waren we erg onder de indruk van de dorst naar ontdekkingen en kennis waarvan deze jongeren getuigden bij uitstapjes zoals bezoeken aan musea of tentoonstellingen. Ze lieten duidelijk merken dat ze dingen wilden leren en ontdekken, iets wat we niet zo snel terugvinden bij de andere jongeren uit de wijk die veel onverschilliger zijn.»

Breekbaarheid van de contacten

De banden die in 2009 en 2010 konden worden aangeknoopt met de jongeren, kwamen er vooral dankzij de tussenkomst van vzw Ciset en van de bemiddelaar ervan, Tony, die het vertrouwen van de families genoot. Daardoor wilden zij hun kinderen en jongeren toevertrouwen aan L'Oranger. Jammer

genoeg lijken de banden met deze jongeren in de loop van het tweede trimester van 2011 'uitgerafeld' te zijn en verloor L'Oranger het contact met de Roma die ingeschreven waren in de studieruimtes. Ze daagden niet meer op en ondanks telefonische oproepen om hen te reactiveren en vooral om te begrijpen waarom ze afhaakten, bleek het niet mogelijk te zijn om hen terug in de studieruimte te krijgen.

Salvator Mulas formuleert het als volgt: *«Het contact met de families verliep exclusief via Tony, de interculturele bemiddelaar. We hadden nochtans geprobeerd om zelf banden te smeden met de ouders van de jongeren die bij ons kwamen, met name via de individuele steun die we hen konden geven, maar de vragen die ze ons doorspeelden, bijvoorbeeld in het kader van regularisatiedossiers of werkaanbiedingen, vroegen enorm veel tijd en ze haakten erg snel af omdat we hen niet onmiddellijk konden helpen. Het feit dat de kinderen en jongeren niet terugkwamen is hoofdzakelijk het gevolg van het feit dat de interculturele bemiddelaar gestopt was met zijn bemiddelingsrol, volgens ons wellicht vanwege het vrijwilligersstatuut van de bemiddelaar en vanwege het ontbreken van een professioneel kader dat hem had moeten omringen. We wisten dat deze schakel onontbeerlijk was, gezien het wantrouwen van de Romagemeenschap. Vandaag kennen we de volledige draagwijdte daarvan.»*

L'Oranger werpt de handdoek echter niet in de ring: de studieruimte voor Romakinderen werd zelfs opgenomen bij de voorrangprojecten van de gemeente Molenbeek, in het kader van het nieuwe programma voor sociale cohesie 2011-2015. Salvatore Mulas: *«De gemeente beseft dat het noodzakelijk is om de Romagemeenschap te integreren en om de relaties met de rest van de Molenbeekse bevolking te herstellen, want er zijn spanningen. Ons project blijft dus even relevant, op voorwaarde dat we een partner vinden wiens werk niet uitsluitend steunt op de goede wil van een enkel persoon. We moeten kunnen samenwerken met een vereniging die contacten heeft met de Romabevolking en die werkt aan het smeden van duurzame banden. Zodra we een dergelijke samenwerking kunnen opstarten, krijgt het project weer kleur.»*

Contact

Salvatore Mulas, Asbl L'Oranger, rue Le Lorrain 104, 1080 Brussel
Tel.: 02/420 36 12 – e-mail: oranger1080@myoffice.mobistar.be

www.kbs-frb.be

Meer info over onze projecten,
evenementen en publicaties vindt
u op www.kbs-frb.be.

Een e-news houdt u op de hoogte.
Met vragen kunt u terecht
op info@kbs-frb.be of 070-233 728

Koning Boudewijnstichting,
Brederodestraat 21, B-1000 Brussel
02-511 18 40, fax 02-511 52 21

Giften op onze rekening
IBAN: BE10 0000 0000 0404 –
BIC: BPOTBEB1
zijn fiscaal aftrekbaar vanaf 40 euro.

De Koning Boudewijnstichting is een onafhankelijke en pluralistische stichting in dienst van de samenleving. We willen op een duurzame manier bijdragen tot meer rechtvaardigheid, democratie en respect voor diversiteit. De Stichting steunt jaarlijks zo'n 1.400 organisaties en individuen die zich engageren voor een betere samenleving. We focussen daarbij op deze thema's: armoede & sociale rechtvaardigheid, gezondheid, democratie in België, democratie in de Balkan, erfgoed, filantropie, migratie, ontwikkeling, leiderschap, lokaal engagement, partnerschap of uitzonderlijke ondersteuning. De Stichting werd opgericht in 1976 toen Koning Boudewijn 25 jaar koning was.

In 2011 werkt de Stichting met een startbudget van 30 miljoen euro. Dankzij de belangrijke jaarlijkse dotatie van de Nationale Loterij, de Fondsen van individuen, verenigingen en bedrijven, en dankzij de vele giften en legaten stijgt dat budget in de loop van het jaar. Zo sloot de Stichting haar rekeningen in 2010 af op 69.500.000€.

De Raad van Bestuur van de Koning Boudewijnstichting tekent de krachtlijnen uit en zorgt voor een transparant beleid. Voor de realisatie doet ze een beroep op een 60-tal medewerkers. De Stichting werkt vanuit Brussel en is actief op Belgisch, Europees en internationaal niveau. In België heeft de Stichting zowel lokale, regionale als federale projecten lopen.

Om onze doelstelling te realiseren, combineren we verschillende werkmethodes. We steunen projecten van derden of lanceren eigen acties, bieden een forum voor debat en reflectie, en stimuleren filantropie. De resultaten van onze projecten en acties worden verspreid via diverse mediakanalen. De Koning Boudewijnstichting werkt samen met overheden, verenigingen, ngo's, onderzoekscentra, bedrijven en andere stichtingen. We hebben een strategisch samenwerkingsverband met het European Policy Centre, een denktank in Brussel.

